

SOTSIAALAINETE AINEKAVA

ÜHISKONNAÕPETUS

Koos teiste õppeainetega aitab ühiskonnaõpetus kaasa noore inimese kujunemisel ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ühiskonnaliikmeks.

Õppeainena on ühiskonnaõpetusel nii poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline kui ka ideede dimensioon. Lähtuvalt olemasoleva ühiskonnakorralduse tundmaõppimisest tuleb toetada ja ergutada mõttevahetust ka tuleviku ideaalsete kujundamisvõimaluste üle.

Esimesest viienda klassini eraldi ühiskonnaõpetuse tunde pole, ühiskonnaga seotut käsitletakse integreeritult teiste õppeainetega (emakeel, loodusõpetus, kodulugu, inimeseõpetus), tähtpäevade ja pühade puhul kuulub vastav vestlusteema põhitunni raamidesse. 6. klassis on eraldi ühiskonnaõpetuse ainetund. Kogemuslikult õpitakse ühiskonnaelu korraldust selle põhjal, kuidas on korraldatud klassi ja kooli elu, kuidas jaotuvad ülesanded ja kohustused, kuidas toimuvad inimestevahelised suhted ja koostöö, milline tähtsus on sallivusel, kohusetundel, aususel.

Õppe-eesmärgid I kooliastmele

- tajuda ühiskonda kui inimeste eksisteerimise viisi;
- tähtsustada perekonda ja selle traditsioone;
- järgida üldtunnustatud käitumisreegleid;
- omandada oskused, mis aitavad käituda kollektiivis, kohaneda eakaaslaste hulgas;
- äratada huvi oma kultuuri ja teiste kultuuride vastu;
- kujundada lugupidamine individuaalsetesse ja kultuurilistesse eripäradesse;
- omandada üldised teadmised oma kodukoha ja Eesti kohta;
- omandada esmased teadmised pere majandamise, ühiskonnale oluliste ametite, raha, selle teenimise ja kasutamise kohta;
- mõista kodanikualgatuse ja vabatahtliku töö olemust ja vajalikkust;

- omandada oskus koguda endale huvi pakkuvat teavet;
- teadvustada oma õigus saada abi erinevates elusituatsioonides.

1. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Üldtunnustatud käitumisreeglid omandatakse eelkõige õpetajate eeskuju põhjal.

Rahvuslike traditsioonidega tutvuvad lapsed eesti keele tundides kasutatava õppematerjali kaudu, aga ka aasta jooksul ette tulevate tähtpäevade tähistamise teel. Rahvakalendri pühi ja teisi meie kultuuriruumile omaseid pühi tähistatakse kuupidudel, pühade puhul valmistatakse traditsioonilisi toite, lauldakse laule, mängitakse laulumänge jne, sidudes tervikuks muusikaõpetuse, eesti keele, koduloo, ühiskonnaõpetuse, kehalise kasvatus, käsitöö ja kunstõpetuse. Seoses rahvuslike traditsioonidega tutvumisega, puutuvad lapsed kokku ka isiklikest ja perekondlikest eripäradest tulenevate erisuste ja variatsioonidega. Kujuneb sallivus erinevate väärtuste ja kommete suhtes. Samas tunnetab laps ka perekonna ühtekuuluvust ja tähtsust oma elu kujundajana.

Suhtlemisoskuste omandamine toimub erinevaid võimalusi kasutades. Oluline on laste aktiivne tegevus kogu õppetegevuse jooksul. Muusikaõpetus ja emakeele õpetus arendavad aktiivset kuulamisoskust. Eurütmiaharjutused õpetavad lastele žestide keelt. Eneseväljendamist liikumise abil õpitakse ka kehalises kasvatuses.

Koostööoskusi kujundatakse nii rühmatöodes erinevates ainetundides kui kuupidude etteastete ettevalmistamise juures. Samuti suuremate ürituste korraldamisel nagu näiteks talgutel osalemine, klassi esindamine jõululaadal või koolidevahelisel üritusel. Koos tegevuste plaanimine ja kavandamine annab lapsele ka oskuse arvestada teiste arvamusega, arvestada ja hinnata inimeste erinevusi.

Õppetegevus

Klassi käitumisreeglite sõnastamine.

Kuupeod ja rahvakalendri tähtpäevade tähistamine.

Kuupidude ette valmistamine ja neil esinemine.

Rühmatööd erinevates õppeainetes.

Osalemine töötalgetel.

Õpitavate võõrkeelte kultuuriga tutvumine läbi õpetaja vahendatud kirjanduse, laulude ja mängude.

Õppekäigud kodukohaga tutvumiseks.

Õppesisu

Perekond, ühiskond, reeglid. Traditsioonid ja kodumaa kultuur. Rühmas ja ühiskonnas väärtustatud omadused.

Oodatavad õpitulemused

1. klassi lõpetaja:

- tajub ühiskonda kui inimeste eksisteerimise viisi;
- tähtsustab perekonda ja selle traditsioone;
- on viisakas, sõbralik, vastutustundlik, väarikas, töökas, täpne, aus, pakub abi abivajajale;
- oskab käituda kollektiivis, kohaneb eakaaslaste hulgas;
- tunneb huvi oma kultuuri vastu;
- peab lugu kultuurilistest eripäradest, on salliv erinevuste suhtes;
- oskab näidete abil selgitada vabatahtliku töö olemust.

2. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Erinevate rahvaste kultuuriga tutvutakse peamiselt võõrkeele tunnis. Samuti on kasuks väliskülalistega suhtlemine (väikese keeleoskuse puhul kasvõi õpetaja vahendusel), aga ka võõrkeelsed rahvusliku muusika kontserdid.

Kontsertide ja näituste külastamine on väärtuslikuks õppetegevuseks ka kodumaa rahvakultuuriga tutvumisel. Õppekäigud tutvustavad kodukoha loodust, aga ka olulisi kultuuri- ameti- jt asutusi. Raamatukoguga tutvumine on oluline, et laps leiaks huvi või vajaduse korral teda huvitavat teavet.

Oma kodukoha asula, looduse ja spordirajatiste tundmine on oluline ka tervise aspektist. Ohutu liikumise eelduseks on ümbruse tundmine ja ka huvi selle vastu, liikumishuvi omakorda on aga eelduseks tervetele eluviisidele. Samuti õpetab ümbrusega tutvumine lapsele austust ja hoolivust looduse vastu ning on aluseks loomuliku ja puhta keskkonna väärtustamisele.

Töotalgutel osalemine arendab koostööoskusi, ka oskust töötada koos väga erinevate oskustega erivanuseliste inimestega. Samas õpetab see kodanikualgatuse ja vabatahtliku töö olemust.

Õppetegevus

Kuupeod ja rahvakalendri tähtpäevade tähistamine.

Kuupidude ette valmistamine ja neil esinemine.

Rühmatööd erinevates õppeainetes.

Osalemine töotalgutel.

Õpitavate võõrkeelte kultuuriga tutvumine läbi õpetaja vahendatud kirjanduse, laulude ja mängude.

Õppekäigud kodukohaga tutvumiseks.

Kontserdikülastused.

Õppesisu

Rahvakalender, traditsioonid. Erinevad kultuurid ja kombed. Kodukoha loodus ja linna olulisemad ametiasutused.

Oodatavad õpitulemused

2. klassi lõpetaja:

- tajub ühiskonda kui inimeste eksisteerimise viisi;
- tähtsustab perekonda ja selle traditsioone;
- on viisakas, sõbralik, vastutustundlik, väarikas, töökas, täpne, aus, pakub abi abivajajale;
- oskab käituda kollektiivis, kohaneb eakaaslaste hulgas;
- tunneb huvi oma kultuuri ja teiste kultuuride vastu;
- peab lugu kultuurilistest eripäradest, on salliv erinevuste suhtes;
- tunneb oma kodukoha loodust, tähtsamaid ameti-, spordi-, tervishoiu- ja kultuuriasutusi;
- oskab näidete abil selgitada vabatahtliku töö olemust;
- oskab koguda endale huvi pakkuvat teavet.

3. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Ühiskonnaõpetuse aine töövormideks sobivad suuline arutelu, grupidööd, osalemine diskussioonides. Lähtepunktiks on alati õpilaste olemasolevad teadmised, millelt saab suunavate küsimuste abil liikuda uute teemakäsitlusteni. Aruteludele tasub kutsuda ühiskonnas oluliste ametite esindajaid.

Koostöö ja suhtlemine võõrastega, arutelud ühiskonnas olulistel teemadel õpetavad lastele individuaalsete eripärade arvestamist ja hindamist.

Ühiskonnaõpetuse teemade käsitlemine pakub võimalusi tööks erinevate allikatega. Nii areneb laste oskus otsida sobilikke materjale, aga ka funktsionaalne kirjaoskus.

Ühiskonnaõpetus on tihedalt tänapäevaga seotud õppeaine. Nii tuleb eraldi käsitleda momendil aktuaalset temaatikat. Lapsed saavad välja tuua käsitletava teemaga seonduvad probleemid, pakkuda välja lahendusviise. Õpitakse kuulama teiste arvamust, erinevate arvamustega arvestama, lahendusvõimalusi analüüsima, kujundatakse matemaatikapädevust. Lapsed omandavad oskuse luua lihtsaid tulevikuvisionid, mis on oma elu juhtimise seisukohalt oluline oskus.

Kolmandal õppeaastal toimub moraalse käitumise põhimõtete teadvustamine, mis on seotud religiooniõpetusega. Samuti teadvustab laps nüüd ennast erilise ja teistest erineva, maailmast eraldi seisva isiksusena. On arenguliselt soodus periood toetada õpetusega individuaalsete erinevuste väärtustamist.

Seoses religiooniõpetusega käsitletakse hea ja kurja ja õigluse ning teiste vooruste teemasid. Aruteludes antakse lastele mõista, et neil on alati õigus saada abi, kui nad tunnevad, et ei suuda olukorda lahendada või on tunnistajaks ebaõiglusele. Siinkohal on oluline ka eneseväljendamis- ja –kehtestamisoskus, oskus küsida abi.

Koduloo ainetüklites tutvutakse vanade ametitega, teadvustatakse nende tööde olulisust mineviku ja tänapäeva ühiskonnas. Ühiskonnaõpetus lõimub siin emakeele-, muusika- ja kunsti- ning käsitööõpetusega.

Matemaatikas õpitakse rahaühikuid, matemaatikateadmiste rakendamiseks, aga ka kodanikuna toimetulekuoskuseks on pere eelarve arvutamine. See seostub raha teenimise ja kulutamise põhimõtte teadvustamisega, arusaamisega, et tööl ja ajal on omamoodi ka rahaline väärtus, mis annab inimesele võimaluse oma töö eest elatiseks raha teenida. Arutletakse soovide ja vajaduste erinevuse üle ning väärtushinnangute üle. Siinkohal lõimub õpetusse religiooniõpetus.

Kooli laadal või koolidevahelisel üritusel klassi esindamine, kuupeo korraldamine või ka koolis või kodukohas töotalgute korraldamine õpetavad kodanikualgatuse põhimõtteid ning tähtsust, samas liidavad klassi kollektiivi.

Õppetegevus

Kuupeod ja rahvakalendri tähtpäevade tähistamine.

Kuupidude ette valmistamine ja neil esinemine.

Klassi näidendi lavastamine ja esitamine.

Kooli jõululaada korraldamine.

Rühmatööd erinevates õppeainetes.

Arutelud ja diskussioonid.

Töö allikatega.

Osalemine töötalgutel.

Õpitavate võõrkeelte kultuuriga tutvumine läbi õpetaja vahendatud kirjanduse, laulude ja mängude.

Õppekäigud kodukohaga tutvumiseks.

Kontserdi- ja teatrikülastused.

Õppesisu

Hea ja halb, erinevad väärtushinnangud. Käitumine kollektiivis. Abi saamine ja õigused. Töö ja raha.

Oodatavad õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- tajub ühiskonda kui inimeste eksisteerimise viisi;
- tähtsustab perekonda ja selle traditsioone;
- järgib üldtunnustatud käitumisreegleid: on viisakas, sõbralik, vastutustundlik, väarikas, töökas, täpne, aus, pakub abi abivajajale;
- tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
- oskab käituda kollektiivis, kohaneb eakaaslaste hulgas;
- tunneb huvi oma kultuuri ja teiste kultuuride vastu;
- peab lugu individuaalsetest ja kultuurilistest eripäradest, on salliv erinevuste suhtes;
- tunneb oma kodukoha loodust, tähtsamaid ameti-, spordi-, tervishoiu- ja kultuuriasutusi;
- on omandanud esmased teadmised pere majandamise, ühiskonnale oluliste ametite, raha,

selle teenimise ja kasutamise kohta;

- oskab näidete abil selgitada kodanikualgatuse ja vabatahtliku töö olemust ja vajalikkust;
- oskab koguda endale huvi pakkuvat teavet;
- teadvustab oma õigust saada abi erinevates elusituatsioonides, oskab abi küsida.

Õppe-eesmärgid II kooliastmele

- õppida tundma oma kogukonda, kodukanti, kodumaad ja selle ümbrust, sealseid kombeid ning inimesi nende erinevustega;
- tutvuda kodanikuühenduste ning nende tegevusega, samuti vabatahtliku tööga, osaleda abitöödel, talgutel;
- tunda demokraatia põhimõtteid;
- õppida koostama ühiseid reegleid ning neid austada;
- tunda peamisi inimõigusi ja lapse õigusi;
- omandada põhioskused raha kasutamisel;
- tutvuda erinevate elukutsetega;
- saada teadlikuks tarbijaks (sealhulgas toimetulek reklaamiga);
- loomingu austamine;
- arendada koostööoskusi.

4. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Ühiskonnaõpetus on 4. klassis lõimitud kogu õppetöösse, eelkõige aga inimeseõpetusse. Inimeseõpetuse peamiseks märksõnadeks on sel aastal samuti meie, meie kodukant, koostöö ja heated. Suurt rõhku pannakse sotsiaalsete oskuste arendamisele, eelkõige mängudes, aga ka töötegemisel. Just seltsivuse arendamise eesmärgil on liikumistunides suur rõhk ringmängudel ja grupiharjutustel. Mängudes on kindel põhimõte tähtsustada koostööd ning vältida võistlust.

Koostööskuste arendamine on osa igapäevasest kasvatustööst. Probleemide esile kerkides võetakse kiiresti aeg teema ühiseks arutlemiseks, lahenduste plaanimiseks. Nii tekib harjumus keerulisi olukordi ühiselt lahendada ning võtta ka vastutus lahenduse eest.

Teise inimese mõistmise, teise emotsioonide või arvamusega toimetulemise õppimisel tulevad appi erinevad õppeained. Võõrkeeltes alustatakse tõlkimist, kuid ei tõlgita otse, vaid tõlgendatakse fraasi ning tõlgitakse tervet mõtet. Muusika meeleolude väljendamine liikumises on abiks õppides kehakeele lugemist, tunnete väljendamist ning tõlgendamist. Võimlemises on olulised osavuse, julguse, enesekindluse õppimine, enese ja teiste jälgimine, ohu tunnetamine.

Oma silmaga vaadatakse kodukanti, matkatakse, külastatakse ametite esindajaid. Võimalusel osaletakse talgutöödel või kellegi abistamisel. Kõikjal õppekäikudel arutletakse eriliste elamuste, aga ka tervise ja ohutuse aspektide üle. Samas, emakeeletundides käsitletakse kodukoha lugude ja legendide temaatikat.

Rahvuslike sündmuste ja tähtpäevadega seoses vesteldakse põhitunnis oluliste mõiste ja märkide üle (rahvas, isamaa, kodumaa, rahvussümboolika jms).

Õppetegevused

Matkad, õppekäigud. Vabatahtlik tegevus. Mängud. Arutelud.

Õppesisu

Kodukoht. Kodukoha kombed. Perekond ja suguvõsa. Naabruskond. Sõpruskond. Kogukond ja traditsioonid. Koostöö ja ühistegevus.

Oodatavad õpitulemused

4. klassi lõpetaja:
 - teab ja hoiab kogukonna traditsioone;
 - seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet *vabatahtlik tegevus*;
 - osaleb võimalusel vabatahtlikus tegevuses;

- pakub vajajatele abi.

5. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Ühiskonnaõpetus on 5. klassis lõimitud kogu õppetöösse. Peamisteks märksõnadeks on Eestimaa ja selle rahvas, inimesed oma erinevustega ja rollidega, ühistegevus ja kodanikualgatus kodukohas. Eesti ühiskonna kujunemislugu saab vestlusteemaks seoses erinevate tähtpäevadega, kuid seda käsitletakse ka geograafiatundides, kus õpitakse tundma esmalt Eestit ning siis kogu Läänemere piirkonda.

Eakohase uudishimu rahuldamise ning igat laadi erinevuste märkamise eesmärgil tutvutakse kõikvõimalike vastandlike näidetega nii Eesti kui naabermaade ja nende rahvaste kohta.

Koolielu igapäevasituatsioonidest lähtuvalt, igapäevase kasvatustöö osana on teemaks erinevate huvide ja vajadustega inimesed, konflikti lahendamine, tolerantsus, sallivus, koostöö, kohuse- ja vastutustunne, ausus, väarikus jne. Igapäevases tegevuses toetatakse oma emotsioonide väljendamise oskuse ja teiste emotsioonide talumise arengut. Koostööoskuste arendamine on osa igapäevasest kasvatustööst. Probleemide esile kerkides võetakse kiiresti aeg teema ühiseks arutlemiseks, lahenduste plaanimiseks. Nii tekib harjumus keerulisi olukordi ühiselt lahendada ning võtta ka vastutus lahenduse eest.

Olulisel kohal on inimeste erinevat rollide märkamine ja eristamine. Siinkohal on abiks nii geograafiatunnid kui igasugused õppekäigud, tutvumine ühenduste liikmete ja nende tegevusega. Siinkohal pakuvad tuge ka hästi kavandatud rollimängud ning ühistegevused (näidend vms).

Nii mängudes, tööd tehes kui õppekäikudel on oluline enese ja teiste jälgimise oskus ning tähelepanelikkus ohu suhtes. Muuhulgas on oluline privaatsuse hindamine ning oskus öelda *ei* – enese kaitseks. Samuti peaks teravnema taju abivajajat märgata ning kujunema oskus abi pakkuda, aga ka vajadusel vastu võtta. Siinkohal on abiks erinevad õppekäigud ja osalemine talgutel või abitöödel, kuid kindlasti ka õppetöö ühistegevused ja igapäevane koolielu.

Enda terviklikkuse seisukohalt on oluline õppida eraldama oma mõtteid ja võõraid mõtteid. Selle oskuse kujunemisel on abiks emakeeleõpetus, milles käsitletakse vastavat grammatilist sisu. Ka liikumistundides lisandub grupiharjutustele isiklikum lähenemine – alustatakse üksikute liigutuste

iseseisvat harjutamist.

Samas kujuneb hingeline ühtsuse ja seotuse tunne kogu inimkonnaga ning kogu maailmaga. Abiks on tutvumine inimesega läbi aegade ajaloos ning tutvumine maailmaga geograafias ja selle kõikvõimalike eripalgeliste asukatega looma- ja taimeõpetuses. Kogu maailma mitmekesisust õpitakse tundma hingelise suhte kaudu. Ka Maad käsitletakse elava, ühtse organismina. Lood võõrastest loomadest, taimedest teenivad teistki eesmärki – rahuldada eakohast tohutud teadmishimu.

Õppetegevused

Matkad, õppekäigud. Vabatahtlik tegevus. Mängud. Arutelud.

Õppesisu

Eestis ja kodukohas elavad rahvarühmad, rahvused, religioonid. Inimesed oma erinevustega ja erinevad rollid. Eesti naaberriigid. Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus. Eakohased kodanikualgatuse võimalused. Koostöö ja ühistegevus.

Oodatavad õpitulemused

5. klassi lõpetaja:

- seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid *rahvus*, *riik*, *võrdõiguslikkus* ja *sallivus*;
- nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
- toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta Eestis;
- suhtub sallivalt erinevustesse;
- teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid;
- nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis;

- seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid *kodanikuühendus* ja *kodanikualgatus*;
- nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;
- nimetab kodukohas või koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;
- teab kodukoha kodanikualgatusi ning võimalusel algatab ise;
- toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta, märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

6. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Ühiskonna kujunemise ja selle reeglitega ning inimõigustega tutvutakse ajaloo teemade raames, peamiselt seoses Vana-Kreeka ja Vana-Roomaga. Kokkulepped ja reeglid ning nende loomine ja täitmine on kindlasti aktuaalsed seoses kooli igapäevaeluga. Samuti käsitletakse aruteludes kindlasti lapse õiguste ja kohustuste temaatikat.

Matemaatikas õpitakse protsentarvutust ning lahendatakse erinevaid rahaga toimetamise ülesandeid. Süvenetakse ka laenamise teemasse.

Targa tarbija kasvamisel on abiks kindlasti igasugune käsitöö, milles tähtsustatakse isetehtu võlu ja kordumatust, asjade otstarbekust ja säästlikkust materjalide kasutamisel. Samuti on toeks aiandus, kus tutvutakse toiduainete kasvatamise tarkustega. Pidev kogemus käsitöö tegemisega ja isiklikud kohtumised aastate jooksul erinevate meistritega õpetavad väärtustama kunsti ja autorlust.

Info otsimine ja sellest väärtusliku eristamine on esmalt emakeeleõpetuse eesmärk, kuid seostub tekstitööga erinevates õppeainetes. Õpitakse kasutama raamatukogu ja teisi mahukaid infokogusid. Analüüsitakse erinevaid meediakanaleid, ka reklaami. Siinkohal haakub õpetus tihedalt kunstiõpetusega. Tuleb õppida ka ohutu suhtlemise reegleid – nii otseses kui meediast vahendatud suhtluses. Siinkohal on tihedalt lõimitud ühiskonna- ja inimeseõpetus.

Õppetegevused

Õppekäigud. Arutlused. Mängud. Projektitööd.

Õppesisu

Ühiskonna valitsemine ja sellega seotud kohustused. Kohalik omavalitsus. Seadus ja reegel. Reeglite loomine. Inimõigused. Õpilaste osalemine koolielu korraldamises. Kodukord, klassi reeglid, mängureeglid. Lapse õigused ja kohustused. Raha kasutamine ja planeerimine. Elukutsed ja õppimine. Tarbimine. Töökultuur. Raamatukogu. Meediakanalid ja infotarbimine. Autorlus ja autoriõigused.

Oodatavad õpitulemused

6. klassi lõpetaja:
 - seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *inimõigus, seadus, demokraatia*;
 - iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus, sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud);
 - nimetab ja austab inimõigusi;
 - teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;
 - teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma koduvalla või linna omavalitsuse tegevuse kohta;
 - teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta;
 - kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;
 - märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;
 - toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;
 - tunneb ÜRO lapseõiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu;
 - teeb vahet vajadusel, soovidel ja võimalustel;
 - teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse

järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida;

- teab internetipanga ja pangakaardi turvalise kasutamise reegleid;
- iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed;
- selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi;
- oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat;
- oskab eristada fakti ja arvamust;
- oskab oma teadmisi ja seisukohti esitada; loob, kasutab ning jagab infot;
- väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingle; tunneb autorina vastutust oma teose eest; teadvustab autoriõiguste kaitsega seotud probleeme;
- tunneb interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi;
- mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

Põhikooli ühiskonnaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;
- oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja teostamises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
- väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid, nagu seaduslikkus, vabaduse ja vastutuse seos;

- arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, panustab ühiskonna jätkusuutlikku arengusse ja sidususse ning seisab vastu kesksete normide rikkumisele;
- on seaduskuulekas;
- algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ja elluviimisel
- kasutab ühiskonnaõpetuses omandatud teadmisi, oskusi ja hoiakuid oma edasiste õpingute ja teadlike karjääriotsuste kavandamisel ning langetamisel, koostab esmase karjääriplaani.

9. klassi lõpetaja:

- 1) teab demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- 2) määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena, vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- 3) teab ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning kaitseb inimõigusi, tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ja käitub sallivalt;
- 4) tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab 30 kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärke;
- 5) tunneb Euroopa Liidu ülesehitust ja väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärke;
- 6) selgitab üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; teab, mis on avalik ja erasektor; teab maksustamise eesmärke ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- 7) kaalub oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma võimetest, huvidest, teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning valikuid väliselt mõjutavatest teguritest;
- 8) hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
- 9) oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid, arvestab autoriõiguste kaitset;
- 10) teab, mis on üleilmastumine, ja toob näiteid üleilmastumise mõjude kohta majandusele, kultuurile, keskkonnale jne;
- 11) teab riigi juhtimis- ja haldusstruktuuride ametid/elukutseid ning nende töö sisu ja arutleb selle üle, mis on olulised eeldused selle töö tegemiseks; valdab ülevaadet riigiteenistujaks kujunemise ja õppimise võimalustest.

III kooliastmel moodustab ühiskonnaõpetus ajaloo kõrval eraldiseisva osa. Keskseteks teemadeks ühiskonnaõpetuses on riik ja riiklus ning kodanik ja kodakondsus. Ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilane hakkaks ühiskonnas toimuvat selgemini nägema ja mõistma ning omandaks ühtlasi valmiduse ühiskonnaelus osalemiseks. Esiplaanil on Eesti Vabariik oma toimimisstruktuuride ja põhiseadusega. Koos teiste õppeainetega aitab ühiskonnaõpetus kaasa noore inimese kujunemisel ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ühiskonnaliikmeks.

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, ühistegevus ja vabatahtlik töö; õpimapi ja uurimistöo koostamine (küsitluse läbiviimine, viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine jms); infootsing teabeallikatest, allikate kasutamine (nt temaatiline tekst, statistika, dokument, kaart jne); töölehtede täitmine, loovtöö kirjutamine; juhtumianalüüs; praktilised tööd: klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine jne; õppekäigud.

Õpitulemused III kooliastme lõpus

Põhikooli lõpetaja:

- tunneb demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena; on valmis toimima vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- tunneb ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning tegutseb inimõiguste kaitsel; tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ning käitub sallivalt;
- tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigija omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;
- tunneb Euroopa Liidu ülesehitust, väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärgi;
- selgitab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; mõistab riigi ja turu vahet, teab, mis on avalik ja erasektor; tunneb maksustamise eesmärgi ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- hindab oma võimalusi, õigusi ning vastutust ettevõtjana ja tööturu osalisena, kavandab oma karjääri, teeb otsuseid enda suutlikkust ja ressursse adekvaatselt analüüsides ning tegevuse tagajärgi prognoosides;

- hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
- analüüsib kriitiliselt infokeskkonda, arvestades autoriõiguste kaitset; oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid; teab, mis on üleilmastumine ja toob näiteid üleilmastumise mõjudest majandusele, kultuurile, keskkonnale jne.

9. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada;
- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam ja plagiaat;
- mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;
- tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;
- teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus;
- märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi; väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
- väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
- mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega;
- teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus;
- selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
- teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi;
- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused;
- tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;
- tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi;
- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;

- selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;
- väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;
- oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu;
- selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid; tunneb demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevusi;
- tunneb demokraatliku valitsemise põhijooni: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal;
- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;
- tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);
- mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma iguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);
- suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades;
- tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust;
- selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana;
- teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetab Eesti parlamendierakondi; teab Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi;
- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus;
- mõistab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel, iseloomustab kodanikuühiskonda ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;
- iseloomustab kodanikuühiskonna mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;
- oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi;
- algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel;
- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen,

investeering, tarbijakaitse;

- tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;
- analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel;
- tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka;
- tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;
- iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.

Õppesisu

Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne. Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur.

Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahet, tulud ja kulud meedias). Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine. Teabe tölgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine. Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm. Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus. Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus. Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid. Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused). Erasektor kui kasumile suunatud sektor. Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused. Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. Põhiõigused; sotsiaal- majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused. Lapse õigused, kohustused ja vastutus. Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm. UNICEFi tegevus. Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus. Õigussüsteem. Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus. Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis. Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad. Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine. Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides. Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused. Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasmavalitsus ja õpilasmorganisatsioonid. Noorteprojektid. Käitumine kriisioludes. Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas. Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine.

Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus. Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul. Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.

Lõiming teiste ainetega

- Eesti keel - meediatekstide kommenteerimine, suuline ja kirjalik suhtlus, reklaamtekstid, viitamisreeglid.
- Kirjandus —teemade käsitlemine ilukirjanduses.
- Võõrkeeled - teema „Vaba aeg“ all erinevad meedia vahendid ja reklaam, kirjandus.
- Muusikaõpetus - muusikavahetusprogrammid internetis, autoriõigused.
- Kunst —sümbolid.
- Matemaatika —tulude ja kulude arvutamine, andmete teisendamine, statistilise materjali analüüs.
- Geograafia —teema „Pinnamood“ all inimeste elu ja majandustegevus erineva pinnamoega aladel. Euroopa ja Eesti rahvastik“ all rahvastiku sooline ja vanuseline koosseis ning rahvastiku vananemine; teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all linnastumisega seotud probleemid, Rahvastik“ all erinevad rassid ja rahvad, rahvusvaheline ja Eesti majandus, teema „Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid.
- Ajalugu —võitlus võrdõiguslikkuse eest, äärmuslikud liikumised, seisuslik ühiskond, kolonialism, riikluse kujunemine ja areng, orjakaubandus, demokraatia ja diktatuuri võrdlus, rahvusvaheliste organisatsioonide teke, endiste sotsialismimaade üleminek turumajandusele.

INIMESEÕPETUS

Inimeseõpetust käsitletakse 1. klassis eesti keele õpetusse lõimitult, 2. ja 3. klassis eraldi tundides, perioodõppe vormis. II kooliastmes on inimeseõpetus iseseisva ainetunnina kahel aastal – 4. või 5. ja 6. klassis.

Inimeseõpetuses on rõhk väärtuskasvatusel. Hoiakute kujundamine ja väärtuskasvatus toimub vaimses õpikeskkonnas üksteist mõistvas õhkkonnas ning eesmärgiks on õpilaste positiivse mõtlemise arendamine seoses oma arengu- ja toimetulekuvõimalustega. Õpikeskkonna kujundamisel on peamiseks õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamine, võimalus vabaks arvamuseavalduseks, initsiatiiviks, tegutsemiseks.

Adekvaatse enesehinnangu kujunemisel on eeldusteks on individuaalsete eripärade väärtustamine ning oskus oma võimeid ise hinnata. Viimast toetab kooli hindamissüsteem.

Õpitavat käsitletakse otseselt igapäevaeluga seonduvalt või läbi jutustuste ja arutluste. Igapäevane koolielu annab õpetusele ainet. Koolielu korraldus õpetab ühiskonna toimimise põhimõtteid, igapäevased situatsioonid inimestevahelisi suhteid. Õpetajate eeskuju on oluliseks materjaliks sotsiaalsete normide ja väärtuste õppimisel.

Rahvuslikke ja rahvapärimuslikke kombeid õpitakse tähtpäevade puhul pidusid korraldades, aga ka kunsti-, koduloo- ja teistes tundides. Tootmise ja kaubandusega teevad õpilased tutvust kooli laatadel.

1 klassis ei ole eraldi õppeainena inimeseõpetust, kuid see on lõimitud kogu õppetöösse. Peamine osa õpetusest toimub põhitunnis, kus räägitavad lood toetavad tugevalt väärtuskasvatust, inimese arengu tähtsustamist. Läbiva joonena kuuluvad inimeseõpetuse teemad aga kogu õppe ja kasvatus juurde.

Õppe-eesmärgid I kooliastmele

- adekvaatse enesehinnangu omandamine;
- tervikliku inimese kujunemiseks vajalike teadmiste, oskuste ja hoiakute omandamine;
- terviseteadlikkuse, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi omandamine;

- erinevuste väärtustamine;
- aususe, hoolivuse, sallivuse, vastutustunde, õigluse, isamaalisuse väärtustamine;
- enese ja teiste väärtustamine;
- keskkonna väärtustamine.

1.klass

Õpetuse põhimõtted ja õppeainetevaheline lõimimine

Suur osa inimeseõpetuse teemasid käsitletakse seoses põhitunnis räägitavate muinasjuttude ja muude lugudega (sealhulgas perekonnaga seonduvad teemad, sugudevaheliste ja individuaalsete erinevustega seotud teemad). Jutustatud lugudele järgneb klassis tihti vestlus – õpetaja ei jäta märkamata lastel tekkivaid küsimusi. Vastupidi, küsimuste tekkimine on väärtuslik, kuna arendab kõrgemaid mõtlemise tasandeid.

Tervisega seonduvad teemad (läbivad teemad „Tervis ja ohutus“ ning „Väärtused ja kõlblus“) käsitletakse igapäevase koolielu osana – kooliköögis pakutav tervislik toiduvalik, puhkuseharjumuse tekitamine põhitunni ülesehitusega, tihti värskes õhus viibimine ja sagedaste rütmi- ja tantsuharjutustega liikumisharjumuse tekitamine mõjuvad otseselt lapse väärtustele ja eelistustele. Toidu tervislikkuse üle arutletakse näiteks pühadetoitude ettevalmistamisel. Haigustest, õnnetustest ja häda korral abi kutsumisest vesteldakse elulisi näiteid sisaldavatele lugudele toetudes.

Oma õigusi ja kohustusi teadvustavad lapsed seoses klassi reeglite ühise koostamisega. Inimeste, nende omaduste ja võimete varieeruvus ilmneb lastele läbi mängude ja kunstiliste harjutuste.

Tänaval käitumist ja ohtlike olukordade vältimist (läbiv teema „Tervis ja ohutus“) õpitakse õppekäikudel. Väike klass saab õpetaja abiga ja juhendamisel ohutult linnas liigelda, vajadusel kutsub õpetaja õppekäigule kaasa kolleegi. Jalakäijale olulisi liiklusmärke ja tähiseid õpitakse tundma kõnniteelt tänaval toimuvat liiklust vaadeldes. Õppekäigud on enamasti seotud mõne teise õppeaine – loodusõpetuse, koduloo, ühiskonnaõpetuse teemadega.

Õpipädevust toetatakse eneseanalüüsi oskuste õppimisega – oma meelte tundmaõppimine, tunnete ja mõtete teadvustamine. Suhtluspädevust ja ettevõtlikkuspädevust arendatakse mängudes, väärtus- ja enesemääratluspädevust erinevates loomingulistest ülesannetes.

Õppetegevus:

Muinasjutud. Vestlused klassis.

Mängud, liikumismängud.

Õppekäigud linnatänavatel ja looduses.

Harjumusi kujundavad kooli tavad ja töökorraldus.

Klassi reeglite kehtestamine.

Õppesisu:

Mina: omadused, huvid. Mina ja teised: erinevused. Inimese erilisus ja väärtus, õigused. Viisakas käitumine. Tervislik eluviis. Kodu, perekond, traditsioonid, tööd. Koduümbrus.

Taotletavad õpitulemused 1. klassis

Valdkonna “Mina” õpitulemused

Õpilane:

- kirjeldab oma välimust, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha;
- teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooled;
- nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest;
- väärtustab iseennast ja teisi;
- mõistab viisaka käitumise vajalikkust.

Valdkonna “Mina ja tervis” õpitulemused

Õpilane:

- kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda;
- kirjeldab tervet ja haiget inimest;
- mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport;
- nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral;

- teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi;

Valdkonna “Mina ja minu pere” õpitulemused

Õpilane:

- kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;
- väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;
- teab oma kohustusi peres;
- selgitab lähemaid sugulussuhteid;
- kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus;
- teab inimeste erinevaid töid ja töökohti;
- kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;
- jutustab oma pere traditsioonidest;
- oskab tänaval käituda ning ületada sõiduteed ohutult;
- kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;
- väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu.

Valdkonna “Meie” õpitulemused

Õpilane:

- väärtustab igäühe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevustega;
- väärtustab inimese õigust olla erinev;
- nimetab enda õigusi ja kohustusi;
- teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.

Õpetuse põhimõtted ja õppeainetevaheline lõimimine

Läbi põhitunni loomalugude vaadeldakse ja võrreldakse iseloomuomadusi ja erinevaid tundeid ning nende väljendusi. Muinasjutud jt lood ilmestavad inimestevahelisi suhteid, eetilisi väärtusi. Õpilaste küsimustele ja arvamustele toetudes toimuvad klassis arutelud neil teemadel, kujundades seeläbi väärtus-, suhtlus- ja enesemääratluspädevust.

Koostöö- ja eneseväljendusoskusi õpitakse rühmategevustes – kunstiülesannetes, mängus, klassiprojektides (kuupidudel esinemine). Ettevõtlikkuspädevust toetatakse arendades initsiatiivikut ja vastutust. Siinkohal on oluline ka kooliga seotud töotalgutel osalemine.

Koostöös matemaatikaõpetusega omandab laps ajaühikud ning teadvustab aja kulgemist. Päevakava koostamine, oma tegevuste teadvustamine – meeldivad tegevused, kohustused, harjumused õpetavad lapsele ühest küljest enda tegevuse ja tunnete jälgimist, teisest küljest aja väärtustamist ja kolmandast küljest omandatud matemaatiliste oskuste praktilist kasutamist ja seostamist igapäevaeluga.

Haigustest, õnnetustest ja häda korral abi otsimisest vesteldakse elulisi näiteid sisaldavatele lugudele toetudes.

Liiklusreeglite harjutamiseks mängitakse kooliaias liiklummänge, reegleid kasutatakse õppekäikudel. Õpitu teadvustatud kasutamine igapäevaelus on oluline osa õpipädevusest.

Õppetegevus:

Muinasjutud, legendid ja loomalood. Vestlused klassis.

Mängud, liikumismängud.

Rühmategevused erinevates õppeainetes.

Õppekäigud linnatänavatel ja looduses.

Harjumusi kujundavad kooli tavad ja töökorraldus.

Päevakava.

Õppesisu: Aeg ja planeerimine. Täpsus, lubadus, vastutus. Endasse suhtumine. Tervislik eluviis, ohud. Sõprus, hoolivus. Liiklusreeglid. Meeskonnatöö, tööjaotus.

Taotletavad õpitulemused 2. klassis

Valdkonna “Mina ja tervis” õpitulemused

Õpilane:

- kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda;
- teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;
- mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport;
- nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral;
- teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi;
- väärtustab tervislikku eluviisi.

Valdkonna “Aeg ja asjad” õpitulemused

Õpilane:

- eristab, mis on aja kulg ja seis;
- oskab koostada oma päevakava, väärtustades aktiivset vaba aja veetmist;
- väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks.

Valdkonna “Meie” õpitulemused

Õpilane:

- väärtustab inimese õigust olla erinev;
- selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust;
- nimetab enda õigusi ja kohustusi;
- teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.

Valdkonna “Mina ja meie” õpitulemused

Õpilane:

- väärtustab sõprust;
- teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd;
- väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes;
- nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks;
- väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist;
- nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt;
- selgitab enda õppimise eesmärgid ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada;
- teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimisel;
- väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust.

3.klass

Õpetuse põhimõtted ja õppeainetevaheline lõimimine

Asjade väärtust õpivad lapsed teadvustama seoses matemaatika tunnis õpitud rahaühikutega ja teisest küljest isetehtud asjade väärtust aimates tänu erinevatele koduloo, kunsti ja käsitööga seonduvatele ülesannetele. Esemete ise valmistamine aitab lapsel teadvustada asjade emotsionaalset väärtust ning omandit, koostööülesanded õpetavad ausat ja õiglast jagamist (läbiv teema „Värtused ja kõlblus“). Seoses matemaatikaga lahendatakse ka lihtsamaid eelarveülesandeid, teadvustades raha teenimise vajalikkust, et tagada vajalike summade kogunemine.

Heast ja kurjast ja teistest inimloomuse osadest räägitakse põhjalikult eesti keele tunni jutustustes. Siinkohal on toeks kõik loominguilised harjutused, mis õpetavad lapsele enese vaatlemist, analüüsimist ning hindamist.

Inimloomusest rääkides ja meeltemänge mängides puudutatakse ka meedia ja reklaami teemat (läbiv teema „Teabekeskond“). Reklaami toimet inimesele illustreeritakse sobilike mängude abil, rakendades laste loovust ja meelte kogemusi.

Klassi pidev aktiivne koostegutsemine ja eneseväljendusoskusi arendavate loominguliste ülesannete küllus on suureks toeks kokkuhoidva ja hooliva klassikollektiivi kujunemisele. Seeläbi toetatakse kõigi klassi liikmete kujunemist empaatilisteks ja õiglasteks inimesteks, kes abivajajat märkavad ning ebaõiglust ei talu. Nii luuakse alus eneseteadlike ja hoolivate kogukonnaliikmete kujunemisele (läbiv teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“).

Haigustest, õnnetustest, hädaohutudest ja häda korral abi otsimisest vesteldakse elulisi näiteid sisaldavatele lugudele toetudes (läbiv teema „Tervis ja ohutus“). Lihtsamaid esmaabivõtteid õpitakse praktiliselt harjutades kooliõde ja õpetaja juhendamisel. Kooliõde osaleb ka klassi tervishoiuteemalistes vestlustes, vastates laste tekkinud küsimustele.

Ohtudest ja õnnetustest räägitakse ka õppekäikudel loodusesse ja linnakeskkonda. Õppekäigud on tähtsad ka kodukoha looduse ja kultuuriväärtustega tutvumisel. Küllastatakse ka erinevaid meistreid ja kunstnikke seoses koduloo, käsitöö ja kunstiõpetusega. Seejuures tutvutakse kodukoha tuntud või huvitavate inimestega, samas teadvustatakse eripära ja ettevõtlikkuse tähtsust elus.

Erinevate ametite esindajatega tutvumine nii tervishoiu kui kodulooga seoses on olulised ka karjääri planeerimise seisukohalt. Erinevate põllu- ja muude tööde praktiline läbitegemine õpetavad lapsele ka töö ja mängu eristamist, väärtustades sealjuures mõlemat ning mõistes mitmekesise tegevuse ja puhkuse tähtsust.

Regulaarne rahvakalendri- ja muude pühade tähistamine koolis tutvustab vastavate pühade kombeid. Aegamööda tutvustatakse ka teiste Eestis elavate rahvaste vastavaid kombeid ja tavasid (läbiv teema „Kultuuriline identiteet“). Tuttavaks saavad ka Eesti rahvuslikud sümbolid .

Eesti ja Euroopa kaardiga tutvutakse seoses loodusõpetusega, kui on õpitud tegelikkust plaanil kujutama ja plaani järgi looduses liikuma.

Õppetegevus:

Muinasjutud, Vana Testamendi jt lood.

Vestlused klassis ja kohtumistel.

Mängud, liikumismängud.

Meeltemängud.

Rühmategevused erinevates õppeainetes.

Loomingulised kunstiharjutused.

Õppekäigud linnatänavatel ja looduses.

Harjumusi kujundavad kooli tavad ja töökorraldus.

Päevakava.

Rahvakalendri- jm pühad.

Vanad tööd ja ametid koduloo raames.

Õppesisu: Tervis, ravimid, esmaabi. Vaimne ja füüsiline tervis. Asja väärtus ja hind, omand. Vajadused ja soovid. Sallivus. Ausus ja õiglus. Leppimine, vabandamine. Tunnete väljendamine, teise tunnetega arvestamine. Kahjuliku tegevuse vältimine. Minu käitumine, käitumisreeglid. Südametunnistus. Õppimine. Vastutus. Teave, selle kasutamine. Reklaam. Raha, teenimine ja kulutamine. Eesti, kodukoht. Rahvakalender. Kodukoha ja rahvuse sümbolid. Naaberriigid. Erinevate rahvaste kombed. Mitmekesisus ja sallivus.

Taotletavad õpitulemused 3. klassis

Valdkonna “Mina ja tervis” õpitulemused

Õpilane:

- kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda;
- kirjeldab tervet ja haiget inimest;
- eristab vaimset ja füüsilist tervist;
- teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte;
- kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda ja hoiduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist;
- demonstreerib õpituatsioonil lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus).

Valdkonna “Aeg ja asjad” õpitulemused

Õpilane:

- selgitab asjade väärtust;
- oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
- väärtustab ausust asjade jagamisel.

Valdkonna “Mina ja meie” õpitulemused

Õpilane:

- nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega;
- kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, hindab ennast nende omaduste järgi;
- eristab enda head ja halba käitumist;
- kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest;
- teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalda korral;
- mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktsepteeritud ja lubatud käitumine;
- kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus;
- kirjeldab oma tegevuse planeerimist nädalas, väärtustades vastutust;
- eristab tööd ja mängu.

Valdkonna “Teave ja asjad” õpitulemused

Õpilane:

- kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid;
- selgitab, kuidas reklaamid võivad mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning turvalist käitumist meediakeskkonnas;
- teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga;
- mõistab oma vastutust asjade hoidmisel ja laenamisel;

- selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine;
- kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.

Valdkonna “Mina ja kodumaa” õpitulemused

Õpilane:

- selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas;
- nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodukohta;
- leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid, leiab Eesti kaardilt kodukoha;
- oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti;
- tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi;
- nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid, tunneb kodukoha sümbolikat;
- kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid;
- kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid;
- väärtustab Eestit, oma kodumaad.

Õppe-eesmärgid II kooliastmele

- väärtustada tervist ning märgata tervist ohustavaid tegureid;
- väärtustada tervislikku eluviisi ning tunda selle komponente;
- tulla toime murdeea muutustega;
- väärtustada turvalisust ja ohutut käitumist;
- väärtustada enda ja teiste inimeste elu ning tervist;
- osata end analüüsida;
- parandada suhtlemisoskusi;
- osata ära tunda ja väljendada oma tundeid;

- parandada sotsiaalseid oskusi;
- arendada empaatiavõimet;
- õppida lahendama konflikte;
- arendada probleemide lahendamise oskusi;
- väärtustada positiivset mõtlemist.

4. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

4. klassis on inimese- ja ühiskonnaõpetust liitvateks peamisteks märksõnadeks: meie, meie kodu, teeme koos ja teeme head.

Põhiainetundides on oluliseks teemaks kodukoha tundmaõppimine. Emakeeles tegeletakse kodukoha lugude ja legendidega, kodulugu tutvustab lastele kodukoha ajalugu. Olulised on matkad ja õppekäigud, kus tutvutakse ümbruse keskkonnaga, hinnatakse sealseid ohte tervisele.

Õppekäikudel hoitakse silmad lahti ka abivajajate suhtes, märgates ka loodusele tehtud kahju, kaalutakse võimalust omal jõul lahendusi leida ja olukorda parandada.

Igasuguste õppekäikude, matkade, mängude ja tööde juures pannakse rõhku ohutusele ja ohu märkamisele. Võimlemises on olulised osavuse, julguse, enesekindluse õppimine, enese ja teiste jälgimine, ohu tunnetamine.

Ühistegevused on sotsiaalsete oskuste õppimise koht. Üksteise abistamine, jagamine ja koostöö on tegevuse sujumise eelduseks, kui valmistatakse ette näidendit, korraldatakse pidu, mängitakse seiklusmänge, matkatakse. Koos tegemise käigus paranevad ka eneseväljendusoskused. Seltsivuse arendamise eesmärgil on liiukumistundides suur rõhk ringmängudel ja grupiharjutustel. Mängudes tähtsustatakse koostöö olulisust ja väärtust, võistlemist välditakse.

Suhtlemisoskuste arengut toetavad teisedki õppeained. Võõrkeeltes alustatakse tõlkimist, kuid ei

tõlgita otse, vaid terviklikku mõtet. Mitteverbaalse sõnumi mõistmisel on abiks grammatikareeglite õppimine, mida seostatakse ka liikumisega, žestidega. Muusika meeleolude väljendamine liikumises õpetab kehakeelt lugema, tundeid väljendama.

Matemaatikas on aasta teemaks murdarvud ehk võrdse jaotamise printsiip. Murde õpitakse kogemuslikult ehk asju (reaalselt või kujutluses) võrdseteks osadeks jaotades.

Igapäevases koolielus ette tulevate probleemide üle arutlemiseks võetakse aega, plaanitakse ühiselt lahendus, koos vastutatakse selle teostamise eest.

Õppetegevused

Matkad, mängud looduses, abitööd ja talgud.

Õppesisu

Tervis ja seda mõjutavad tegurid. Ohutus, õnnetused, abi kutsumine. Kodukoha keskkond ja selle tervislikkus. Aitamine, koostöö, jagamine. Sõprus.

Oodatavad õpitulemused

4. klassi lõpetaja:

- väärtustab oma tervist;
- nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;
- kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid;
- selgitab, miks liikluseeskiri on kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida;
- teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada, ning kuidas abi kutsuda;
- kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast;
- eritab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või

mitteturvalisks ja tervist kahjustavaks;

- kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele;
- kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (aitamise, jagamise, koostöö, hoolitsemise) toimimist igapäevaelus;
- oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;
- väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja abistamist;
- väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat.

5. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Peamisteks märksõnadeks on inimesed oma erinevustega ja rollidega, eneseanalüüs, suhtlemine ja tunnete väljendamine, positiivsus. Ühiskonnaõpetus haakub inimeseõpetusega tihedalt, toetades veel ühistegevuse ja kodanikualgatuse temaatikaga.

Eakohase uudishimu rahuldamise ning igat laadi erinevuste märkamise eesmärgil tutvutakse geograafias kõikvõimalike vastandlike näidetega nii Eesti kui naabermaade ja nende rahvaste kohta.

Koolielu igapäevasituatsioonidest lähtuvalt, igapäevase kasvatustöö osana on teemaks erinevate huvide ja vajadustega inimesed, konflikti lahendamine, tolerantsus, sallivus, koostöö, kohuse- ja vastutustunne, ausus, väärikus jne. Igapäevases tegevuses toetatakse oma emotsioonide väljendamise oskuse ja teiste emotsioonide talumise arengut. Koostööoskuste arendamine on osa igapäevasest kasvatustööst. Probleemide esile kerkides võetakse kiiresti aeg teema ühiseks arutlemiseks, lahenduste plaanimiseks. Nii tekib harjumus keerulisi olukordi ühiselt lahendada ning võtta ka vastutus lahenduse eest.

Olulisel kohal on inimeste erinevate rollide märkamine ja eristamine. Siinkohal on abiks nii geograafiatunnid kui igasugused õppekäigud, tutvumine ühenduste liikmete ja nende tegevusega. Siinkohal pakuvad tuge ka hästi kavandatud rollimängud ning ühistegevused (näidend vms).

Nii mängudes, tööd tehes kui õppekäikudel on oluline enese ja teiste jälgimise oskus ning

tähelepanelikkus ohu suhtes. Muuhulgas on oluline privaatsuse hindamine ning oskus öelda *ei* – enese kaitseks. Samuti peaks teravnema taju abivajajat märgata ning kujunema oskus abi pakkuda, aga ka vajadusel vastu võtta. Siinkohal on abiks erinevad õppekäigud ja osalemine talgutel või abitöödel, kuid kindlasti ka õppetöö ühistegevused ja igapäevane koolielu.

Tähtis on suhtlusoskuste arendamine, sealhulgas kuulamine ja enese väljendamine, aga ka mitteverbaalne suhtlemine, tunnete väljendamine. Liikumistundides kasutatakse ruumivorme meeleolude väljendamisel. Ühistegevusi plaanitakse erinevates õppeainetes.

Enda terviklikkuse seisukohalt on oluline õppida eraldama oma mõtteid ja võõraid mõtteid. Selle oskuse kujunemisel on abiks emakeeleõpetus, milles käsitletakse vastavat grammatilist sisu. Ka liikumistundides lisandub grupiharjutustele isiklikum lähenemine – alustatakse üksikute liigutuste iseseisvat harjutamist.

Samas kujuneb hingeline ühtsuse ja seotuse tunne kogu inimkonnaga ning kogu maailmaga. Abiks on tutvumine inimesega läbi aegade ajaloos ning tutvumine maailmaga geograafias ja selle kõikvõimalike eripalgeliste asukatega looma- ja taimeõpetuses. Kogu maailma mitmekesisust õpitakse tundma hingelise suhte kaudu. Ka Maad käsitletakse elava, ühtse organismina. Lood võõrastest loomadest, taimedest teenivad teistki eesmärki – rahuldada eakohast tohutut teadmishimu.

Positiivset maailmapilti aitab kujundada ühtsuse tunne inimeste ja maailmaga, samuti aktiivsete ja heasoovlike inimestega kohtumine. Ka on abiks tutvumine maailmas leiduva mitmekesisusega ning taipamine, et erinevused on väärtus.

Õppetegevused

Matkad, mängud looduses, rollimängud, abitööd ja talgud.

Õppesisu

Iseloomujooned, eneseanalüüs. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Tunnete väljendamine. Inimeste rollid. Inimeste iseärasused. Positiivne mõtlemine, positiivse märkamine.

Oodatavad õpitulemused

5. klassi lõpetaja:

- analüüsib enda iseloomujooni ja –omadusi, väärtustades positiivset;
- eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele;
- teab, et *ei* ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning oskab partnerit arvestavalt öelda *ei* ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib samas olukorras partneri *ei* ütlemist;
- nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi;
- väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse, positiivset mõtlemist;
- eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu;
- mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.

6. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Inimeseõpetuse märksõnadeks sel õppeaastal on tervis, tervislik eluviis, murdeiga, turvaline ja ohutu käitumine, verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine, empaatia, konfliktid ja nende lahendamine, otsustamine ja probleemide lahendamine, vastutus otsuse eest.

Ühiskonna kujunemise ja selle reeglitega ning inimõigustega tutvutakse ajaloo teemade raames, peamiselt seoses Vana-Kreeka ja Vana-Roomaga. Kokkulepped ja reeglid ning nende loomine ja täitmine on kindlasti aktuaalsed seoses kooli igapäevaeluga, täpselt samuti probleemide lahendamine ja konfliktid. Samuti käsitletakse aruteludes kindlasti lapse õiguste ja kohustuste temaatikat.

Oluline osa igasuguse probleemi lahendamises on alati probleemi nägemine, selle eelduseks aga oskus küsida küsimusi. Küsimuste esitamise oskus areneb aga ainult praktika käigus, seega on oluline ka julgus küsida ja oskus end väljendada. Kõigi nende oskuste juures on abiks esmalt igal aastal toimuvad külaskäigud erinevate meistrte ja spetsialistide juurde, mille eesmärgiks on alati elava vestluse kaudu inimese elust ja tööst pilt luua. Küsimise kunsti õpitakse aga ka kõigis loodusainetes ja eelkõige füüsikas, kus esmalt vaadeldakse ja kirjeldatakse nähtusi ning siis

otsitakse nende põhjusi.

Targa tarbija kasvamisel on abiks kindlasti igasugune käsitöö, milles tähtsustatakse isetehtu võlu ja kordumatust, asjade otstarbekust ja säästlikkust materjalide kasutamisel. Samuti on toeks aiandus, kus tutvutakse toiduainete kasvatamise tarkustega. Pidev kogemus käsitöö tegemisega ja isiklikud kohtumised aastate jooksul erinevate meistritega õpetavad väärtustama kunsti ja autorlust.

Info otsimine ja sellest väärtusliku eristamine on esmalt emakeeleõpetuse eesmärk, kuid seostub tekstitööga erinevates õppeainetes. Õpitakse kasutama raamatukogu ja teisi mahukaid infokogusid. Analüüsitakse erinevaid meediakanaleid, ka reklaami. Siinkohal haakub õpetus tihedalt kunstiõpetusega. Tuleb õppida ka ohutu suhtlemise reegleid – nii otseses kui meediast vahendatud suhtluses. Siinkohal on tihedalt lõimitud ühiskonna- ja inimeseõpetus. Probleemsetes suhtlusolukordades käitudes on abi oskusest näha teise vaatenurka. Abi on nii liikumistundide grupiharjutustest kui kunstiõpetuse projektsiooniõpetusest. Võimlemine õpetab ka enesekontrolli – nõudes suuremat täpsust valmistatakse ette teadlikku keha valitsemist.

Enesekontrolli oskuse omandamine on muutunud ajakohaseks. Eale omane on oskamatus hallata oma jäsmeid. Seetõttu on väga oluline igasugune tegevus, mis õpetab oma keha kontrollima ja jälgima. Liikumistunnid toetavad energiliste harjutustega. Samuti on abiks igasugune praktiline töö – erinevad käsitöö liigid (sh puutöö), savi voolimine, aga kindlasti ka aiatöö, mis rõhutatult õpetab täpselt suunatud raske füüsilise töö väärtust. Eneseanalüüsi, nõudlikkust, kriitilisust eeldatakse nüüd iga tegevuse juures. Praktilistes töödes on väärtustatud nii ilu kui otstarbekus.

Valikute tegemine ning oma valikute eest otsustamine on kõigi praktiliste tööde lahutamatu osa. Siin on abiks käsitöö, kunstiõpetus, aiandus, projektitööd erinevates õppeainetes.

Mis puudutab tervisega seotud teemasid, on sobilik jällegi vestelda spetsialistiga, näiteks arstiga. Seoses aianduse õppimisega sobiks vestelda ravimtaimi tundva ja kasvatava inimesega või toidu abil tervise parandamise spetsialistiga. Mis puudutab tervise ja liikumise seost, siis seda tasub omandada eelkõige kogemuslikult, otseselt tulevad appi liikumisõpetus ja aiatöö. Tervise edendamiseks on oma igapäevases tegevuses otseselt seotud veel kunstiõpetus, muusikaõpetus ja igat laadi käsitöö, luues oskused ja harjumuse end tegevuse kaudu väljendada ja vajadusel maandada või ilu kogedes turgutada.

Õppetegevused

Õppekäigud, vestlused, projektitööd.

Õppesisu

Tervis, tervisenäitajad, stress, pingete maandamine. Tervislik eluviis, toitumine, kehaline aktiivsus, puhkus. Murdeiga ja sellega kaasnevad muutused. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine. Suguline küpsus ja soojätkamine. Turvaline ja ohutu käitumine. Vastutus oma otsuste eest, teiste mõju. Enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskiolukordades. Uimastid ja tervis. Levinumad laste- ja noortehaigused. Haigustest hoidumine. Esmaabi põhimõtted. Käitumine õnnetusjuhtumi korral. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Empaatia. Konfliktid ja nende lahendamine. Otsustamine ja probleemide lahendamine, vastutus otsuse eest.

Oodatavad õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt;
- teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja –pikkust, -temperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet;
- eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi;
- oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus;
- koostab endale tervisliku toidumenüü ja analüüsib seda, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest;
- kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid;
- selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega;
- kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut;
- teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid;
- oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest;
- hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses;
- väärtustab tervislikku eluviisi;
- kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega;

- aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda;
- teab, et murdeiga on varieeruv ning igapähe oma arengutempo;
- teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega;
- nimetab meediast tuelenevaid riske oma käitumisele ja suhetele;
- suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest;
- väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist;
- demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus;
- kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile;
- väärtustab mitmekesist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta;
- oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittennakkushaigusi;
- selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega;
- teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIVga nakatumise eest;
- kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral;
- teab, kuidas toimida turvaliselt ohuoukorras ja abi kutsuda ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid;
- nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada;
- väärtustab enda ja teiste inimeste elu;
- mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb;
- mõistab enesekontrolli olemust;
- saab hakkama viha ja teiste emotsioonidega;
- oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga;
- tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid;
- teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust;
- eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist;

- kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;
- demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid;
- mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele;
- demonstreerib õpituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid;
- teadvustab eelarvamuste mõjusuhthlemisele igapäevaelus ja toob selle kohta näiteid;
- demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast;
- tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist;
- kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi;
- selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust;
- teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ja mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise;
- kasutab õpituatsioonis konflikte lahendades tõhusaid viise ning väärtustab neid;
- teab ja oskab õpituatsioonis otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise;
- kirjeldab otsustade erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid;
- mõistab otsustades lahendusviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi;
- selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut;
- väärtustab vastutuse võtmist otsuseid langetades.

III kooliaste

Juhtmotiivid

Kolmandas kooliastmes keskendutakse õpilase ealiste iseärasuste ja arenguülesannetega toimetulekule, tervise tervikkäsitlusele ning enese-ja sotsiaalsetele oskustele. Inimeseõpetus on tihedalt seotud bioloogiaga – inimese anatoomia ja füsioloogia annavad heitlikule

tundeelule tasakaaluks objektiivseid teadmisi inimesest. Inimese skeleti, lihaste meeleelundite ja elundkondade käsitlemine seostatakse alati tervise ja sellega, kuidas nii keskkond kui inimese enda käitumine oma tervist mõjutavad. Leiab käsitlemist ka mõnu- ja sõltuvusainete temaatika. Oma keha uuel mõistmisel saavutavad õpilased samaaegselt teadlikuma suhte sellesse ning saavad praktilist abi puberteediprobleemide toimetulekuks. Sotsiaalsete suhete tervendamiseks käiakse palju matkadel, ekskursioonidel, teatris ja näitustel.

Õppe-eesmärgid III kooliastmele:

- analüüsib ennast oma huvid, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus;
- analüüsib riskikäitumist mõjutavaid tegureid ja mõju inimese tervisele;
- teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda või küsida abi;
- kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;
- mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust, teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid;
- selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;
- teadvustab ja väärtustab iga inimese õigusi ja vastutust;
- väärtustab sõprust, tundeid ja armastust suhetes;
- teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- kirjeldab stressi ja kriisi olemust inimsuhetes, teab, kuidas luua ja säilitada lähedasi suhteid;
- teab, millised arengumuutused toimuvad murdeas, mõistab murdeea eripära;
- kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele, oskab keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
- analüüsib oma igapäevatoitu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele;
- mõistab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse olulisust igapäevaelus;

- kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost, analüüsib nendega seotud valikuid ning oma vastutuse osa selles;

- teab ja oskab otsida olulisi infoallikaid tervisetabe ja -abi saamiseks;
- teab esmaabi põhilisi võtteid;
- kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks;
- mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel;
- teab ja oskab kasutada põhilisi enesekasvatuse viise ning analüüsib ennast, seostades

seda oma valikutega elus ja väärtustades ennast.

7.klass

Õppesisu

- areng ja kasvamine, neid mõjutavad tegurid
- inimese elukaar, murdeiga
- minapilt ja enesehinnang
- rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed
- inimsuhteid toetavad reeglid ja normid
- sõltumatus, selle olemus
- autoriteet
- varane ja hiline küpsemine
- muutunud välimus
- suguküpsus
- soorollid ja stereotüübid
- lähedus suhtes

Oodatavad õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

Inimese elukaar ja murdeiga

- iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseest täiskasvanuikka;

Inimese mina

- selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;
- kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi;
- kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrares;
- väärtustab enesekasvatust ning toob näiteid enesekasvatusevõtete kohta;
- kirjeldab inimeste erinevaid iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi ning mõistab toetavate suhete rikastavat iseloomu.

Inimene ja rühm

- iseloomustab erinevaid rühmi ja toob näiteid enda kuuluvuse kohta erinevatesse rühmadesse;
- võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades;
- mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ning korraldamisel;
- kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi;
- demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;
- selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes;
- väärtustab inimsuhteid toetavaid reegleid ja norme.

Inimese mina ja murdeea muutused

- kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi;
- selgitab, milles seisneb suguküpsus;
- kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks;
- selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist;
- kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist.

8.klass

Õppesisu

- suhtlusoskus
- emotsioonidega toimetulek
- enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine
- toimetulek kiusamisega
- naiselikkus ja mehelikkus
- toimetulek iseenda ja oma eluga, õnn
- tervis kui heaoluseisund
- tervislik eluviis ning valikute tegemine, vastutus
- kehaline aktiivsus
- toitumise mõju tervisele
- vaimne heaolu
- stressiga toimetulek
- uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile
- sõltuvuse kujunemine
- huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud

Oodatavad õpitulemused

8. klassi lõpetaja

Inimese elukaar ja murdeiga

- toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma eluteed kujundades;
- kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust.

Inimese mina

- kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi;
- demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise.

Turvalisus ja riskikäitumine

- demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, ohuolukordade ärahoidmine, emotsioonidega toimetulek, ei ütlemine, kehtestav käitumine, abi andmine ja abi kutsumine;
- demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalla korral;
- eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid ning tähtsustab seaduste rolli laste tervise kaitsel;
- kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju tervisele.

Tervis

- analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;
- analüüsib oma igapäevatoitu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele;
- selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid;
- kirjeldab stressiga toimetuleku viise ning eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest, teab abi ja toetuse võimalusi;
- kirjeldab kriisi olemust ning seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.

Turvalisus ja riskikäitumine

- kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;
- kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil;
- kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;
- kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades;
- teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral;

- demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südameseiskumise ja uppumise korral.

9.klass

Õppesisu

- sotsiaalne tervis ja suhted
- seksuaalsuse olemus
- rasestumisvastased vahendid
- HIV ja AIDS
- tervisealased infoallikad ja teenused
- eesti rahvastiku tervisenäitajad.

Oodatavad õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

Inimese elukaar ja murdeiga

- kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid;

Inimese mina ja murdeea muutused

- kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes;
- selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.

Tervis

- kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost;
- kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt;
- analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid viise, kuidas langetada otsuseid tervisega seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega;

- analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärsust;
- analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu;
- selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele;
- oskab plaanida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana;

Suhted ja seksuaalsus

- kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis;
- demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine;
- väärtustab tundeid ja armastust suhetes;
- selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus;
- kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise;
- selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;
- selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele;
- kirjeldab tõhusaid rasestumisvastaseid meetodeid;
- kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi;
- teab, mis on HIV ja AIDS; teab HIVi nakatumise teid ning nakatumise vältimise võimalusi;
- eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest;
- väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ning kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi;
- nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes.

Inimene, valikud ja õnn

- analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus;
- mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.

Lõiming teiste õppeainetega

keemia, bioloogia – tervise ja toitumisõpetus: areng ja kasvamine, inimese elukaar, murdeiga,

varane ja hiline küpsemine, muutunud välimus, suguküpsus, lähedus suhetes, naiselikkus ja mehelikkus, tervis, kui heaoluseisund, toitumise mõju tervisele, tervislik eluviis ning valikute tegemine, vastutus, uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile, sõltuvuse kujunemine, seksuaalsuse olemus, seksuaalvahekord, rasestumisvastased vahendid, HIV, AIDS, tervisealased infoallikad ja teenused.

eesti keel – minapilt ja enesehinnang, rühma kuulumine, inimsuhteid toetavad reeglid ja normid, autoriteet, soorollid, stereotüübid, õnn, toimetulek oma eluga, hakkamasaamine kiusamisega.

AJALUGU

Õppe-eesmärgid II kooliastmele

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- hakkab tundma huvi mineviku vastu;
- õpib tundma kodukoha ja Eesti ajalugu süstemaatiliselt, Euroopa ja maailma ajalugu nii ülevaatlilikult (orienteeruvalt) kui ka detailselt (vastavat ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste ja protsesside kaudu);
- õpib mõistma kaasaja sündmusi;
- õpib omandama, tõlgendama, hindama, talletama ja edastama ajaloolast informatsiooni;
- oskab eristada ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest;
- mõistab põhjuse - tagajärje, sarnasuse-erinevuse, järjepidevuse ja tõenduse olemust ajaloo sündmuste ja - protsesside käsitlemisel;
- väärtustab kultuurilist mitmekesisust;
- tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid.

Ajalooõpetus II kooliastmes

Juhtmotiivid, üldpädevuste arendamine ja lõiming teiste õppeainetega

Ajalugu õpetab 5.- 6. klassis klassiõpetaja. Tunnid toimuvad perioodõppe vormis, lisaks võib kasutada regulaarseid nädalatunde.

Loodusainete ja koduloo käigus on laps kodunenud oma lähima ümbruse maastiku ja ajalooa. Põllutööd ja vanade ametite tutvustamine 3. klassis seob õpilasi Eesti ajaloo ja esiisade-emade praktilise argipäevaga. Nooremates klassides kuulud muinasjuttudes on samuti lapsepärases vormis esitatud ennemuistset elu-olu. 5. klassis algab tõeline ajalugu. Lapse pilk juhitakse nii ajalisel kui ruumilisel tema elukeskkonnast kaugemale. 5.- 6. klassini käiakse läbi inimkonnaarengu tee müütiliselt, eelajalooliselt kultuuriastmelt klassikalise antiikaja ja keskajani.

Õpetus on kultuuriajalooliselt orienteeritud. Ajaloo kultuurilooline põhimotiiv on: igal kultuuril on midagi omast ja erilist ning samas annab iga kultuur midagi ka inimkonna ajaloole ja meie oma kultuurile. Seeläbi pannakse alus arusaamale, et tõeliselt inimlik nähtus, kultuur, on inimkonna

ühise arengu vili.

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Ajaloo õppimine põhikoolis pole entsüklopeediline, vaid eksemplaarne, s.o. ajaloomaterjaliga tutvutakse valikuliselt. Seejuures kehtib eelnimetatud kronoloogiline põhimõte. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu.

Eelkõige eeldab ajalugu õpetajalt head jutustamisoskust, mis vahendaks elavaid ajaloopilte. See nn elav pilt tõstetakse järgmisel päeval õpetajapoolse suunamise ja õpilaste jutustamise läbi taas teadvusesse. Läbitöötatud materjali põhjal tehakse ainevihikusse kokkuvõtte koos vastavate ajaloo faktide ning terminitega. Tunni- või kodutööna lisanduvad õpilase tehtud illustratsioonid. Pildiline õpetus, mõtet ja tunnet hõlmav käsitlus võimaldab lapsele kaasaelamist ja kaasatundmist ajalooliste tegelaste tegudele ja kannatustele. Seega mõjustab ajalooõpetus inimese eetika kujunemist. Metoodiliselt on tähtis, et lapsed säilitavad konkreetse-piltliku esituse kaudu elava aja- ja ruumimõiste, milles on tajutavad varasematele aegadele omane olustik ja kaugete paikade maastik. Teisest küljest saab paljude näidete varal selgeks, kuidas kaasaeg rajaneb varasemate kultuuride saavutustel. Sel viisil saab lastes juurduda tunnetus: maailma eri rahvastes puhkevad inimkultuuri erinevad õied, igal kultuuril on midagi omast ja erilist ning samas annab iga kultuur midagi ka inimkonna ajaloole ja meie oma kultuurile. Nii avardub selles eas kasvava lapse sisemine silmapiir kaugemale geograafilistest piiridest ja tekib arusaam, et tõeliselt inimlik nähtus, kultuur, on inimkonna ühine asi. Õpetaja juhhib tähelepanu kreeka-rooma ajaloo järeelmõjudele kuni tänaseni, samuti tagajärgedele, mis olid ristiõudadel Kesk-Euroopa arengule.

Mõisteid, mida teisel kooliastmel omandatakse valdavalt jutustavas kontekstis ja mäluväliselt, hakatakse alates 6. klassist rohkem teadvustama. Suunavate küsimuste ning vestlusega arendatakse analüüsivat ja kausaalset mõtlemist. 6. klassist alates suudavad õpilased kausaalse mõtlemise arengu läbi tajuda ajalugu ka põhjuslikkuse aspektist. See võimaldab õpetajale uut metoodilist ainekäsitlust, probleemide püstitamist ja vastuste otsimist, grupitöö vorme, põhjendatud otsusteni jõudmist.

Ajalugu arendab ja süvendab maailmahuvi. Ajalooliselt tekkinut vaadeldakse millenagi, mis vajab edasiarengut ja ergutab järelemõtlemist tuleviku ideaalsete ja reaalsete kujundamisvõimaluste üle.

Ajalooõpetus aitab kujundada õpilaste väärtuspädevust läbi erinevate kultuuride ja nende arengu analüüsi ja tunnetamise. Nii näiteks aitab olümpiamängude korraldamine Vana-Kreeka teema juures õpilasel mõista ja väärtustada teistlaadi ühiskonda. Ajalool on oluline roll empaatiavõime kujundamisel, kuna õpilane saab õppe kaudu läbi tunnetada ja mõista teiste kultuuride ja ajastute esindajate maailma, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes

Enesemääratluspädevuse arengut toetab ajalooõpetus rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundamise kaudu. Kodukoha ja Eesti ajaloo tundmaõppimine aitab õpilasel määratleda ennast kui eestlast, kujundada enda rahvuslikku ja kultuurilist identiteeti. Enesemääratluspädevust toetab ka eneseanalüüsi oskuse arendamine ning koostöiste õppevormide kasutamine.

Õpipädevust toetatakse oskuste kujundamise kaudu. Ajalooõpetus toetab oskust leida ja kriitiliselt hinnata teavet ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Oluline on kausaalse mõtteviisi kujundamine – seoste leidmise ja analüüsimise oskuse kujundamine. Ajaloospetsiifiliselt kujundame oskust ajas orienteeruda, oskust analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist, ajaloomõisteid kasutada, ning ajalooallikaid kasutada ja analüüsida.

Lisaks arendab ajalooõpetus oskust küsimusi esitada ning neile vastata, funktsionaalset kirjaoskust, kriitilist mõtlemist, arutlusoskust, oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskust, empaatiavõimet ja koostöövõimet.

Suhtluspädevuse kujundamise seisukohalt on oluline funktsionaalne kirjaoskus, mida ajalooõpetus kujundab. Samuti on tähtis oma arvamuse selge väljendamise ja põhjendamise oskus, mida ajalootundides kujundada saab.

Ajalugu kujundab ka matemaatikapädevust – suutlikkust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid.

Ettevõtlikkuspädevust kujundab probleemide nägemine võimaluste ja lahenduste allikana. Probleemide lahenduseks ideede geenreerimine ning teostamine arendab samuti ettevõtlikkuspädevust. Oluline on ka koostöö väärtustamine, mis aitab ideid ellu viia.

Ajalooõpetus lõimub teiste õppeainetega. Lastega retsiteeritakse tekste erinevatest kultuuriajastutest. 5. klassis valmistab klass ette Kreeka – ainelise näidendi. Materjalina saab kasutada nii mütoloogiat kui katkendeid eepostest. Koos kreeka ajalooa võib teha sissejuhatuse ka kreeka keelde ja kirja, rooma ajalooa seoses tutvustada ladina keelt. Nii lõimub aine ema- ja võõrkeeleõppega.

Suurimaks waldorfkoolide 5. klasside õpilasi hõlmavaks projektiks on Vana – Kreeka olümpiamängud. Korraldatavad olümpiamängud lõimivad liikumist, draamaõpetust, muusikaõpetust ja ajalugu.

Samuti lõimub ajaloo aine geograafiaga. Töö kaartidega, kaartide kasutamine ajalooallikatena ja ajaloo seostamine geograafilise kontekstiga võimaldavad korrata geograafia aines omandatud.

5.klass

Õppesisu

Kultuuriepohhid: India, Pärsia, Egiptus, Vana-Kreeka.

Ajatelg piltlikult.

Vanaindia veedade, upanišaadide, Bhagavadgita mütoloogiline sisu. Kastisüsteemi tekkimine. Buddha elu. Vanairaani kultuur, paikseks jäämine, põlluharimise ja karjakasvatuse algus. Zarathustra elu, tekstid Avestast ja Bundehehist.

Mesopotaamia linnkultuurid. Gilgameši eepos. Kiilkiri.

Vana - Egiptuse mütoloogia. Egiptuse suurte kultuurisaavutuste näited. Riigi tekkimine. Geograafia ja ajaloo seos.

Hiina, Kesk- ja Ladina-Ameerika ajalugu legendides.

Vana – Kreeka. Kreeka mütoloogia. Eeposed: Ilias ja Odüsseia. Homeros.

Kreeka polise tekkimine. Kreeka – Pärsia sõjad. Vana – Kreeka kultuur. Hellenism. Aleksander Suur. Filosoofia ja ajalooteaduse tekkimine. Herodotos.

Projektid:

Vana – Kreeka ainealine näidend,

Olümpiamängud.

Taotletavad õpitulemused

5. klassi lõpetaja:

- oskab kasutada aja mõistega seonduvaid sõnu ja fraase: aeg , muinasaeg , vanaaeg , sajand, aastatuhat , e.Kr;
- teab ühiskonna arenemise põhilisi ajajärke muinas- ja vanaajal;
- mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos, esitab näiteid erinevatest kultuurivaldkondadest;
- eristab fakti arvamusest;
- vaatleb maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi, püüab aru saada nende inimeste

elulaadist ja tegevusmotiividest;

•väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, oskab koostada piltlikku ajatelge, kasutab ajalookaarti.

6. klass

Õppesisu

Vana – Rooma. Romulus ja Remus. Seitse müütilist kuningat. Patriitsid ja plebeid. Rooma riigi tekkimine, ülesehitus, funktsioneerimine. Rooma õigus. Rooma Vabariik. Rooma Keisririik. Eluolu ja kultuur. Insenerikunst. Eesti Rooma rauaajal.

Rooma impeerium ajalookaardil.

Kristluse tekkimine ja levik. Varakristlik kirik, tagakiusamine.

Muhamed ja islami levik.

Võitlus Rooma ja Kartaago vahel. Impeeriumi nõrgenemine ja kokkuvarisemine. Rahvasterändamine, hunnid ja goodid. Ajalookaart. Iisraeli ja Juuda riik.

Feodaalsuhted. Läänisüsteem. Linnade teke.

Frangi riik. Karl Suur. Saksa – Rooma Keisririik.

Keskaja kultuur. Kloostrikultuur. Paavst ja keiser.

Kristluse levik, katoliku kirik. Ristisõjad, rüütlid ja rüütliordud. Bütsants. Venemaa ristiusustamine.

Ajaloo kandumine Vahemere äärest Loode- ja Kesk – Euroopasse. Ida ja Lääne kohtumine.

Eesti ajalugu muistsest vabadusvõitlusest Jüriöö ülestõusuni. Vabad linnad. Hansa teke.

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

•omab ettekujutust inimkultuuri arengust keskaja lõpuni;

- oskab kasutada aja mõistega seonduvaid sõnu ja fraase: aeg , muinasaeg , vanaaeg , sajand, aastatuhat , e.Kr , p.Kr;
- teab ühiskonna arenemise põhilisi ajajärke muinas- ja vanaajal;
- mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloo, esitab näiteid erinevatest kultuurivaldkondadest;
- tunneb mõnda olulist sündmust kodukoha ja Eesti ajaloo, seostab neid omavahel;
- mõistab, et ajaloo sündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, loob lihtsamaid põhjuslikke seoseid (näiteks analüüsib mõnda sündmust);
- teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, mõistab ajalooallika tähtsust ning erineva tõlgendamise võimalikkust, oskab töötada lihtsamate allikatega;
- eristab fakti arvamusest;
- vaatleb maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi, püüab aru saada nende inimeste elulaadist ja tegevusmotiividest;
- väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, oskab koostada kava , kasutab ajalookaarti.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmele

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- tunneb huvi mineviku vastu;
- tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste, protsesside ja isikute kaudu;
- väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana ning määratleb end oma rahva liikmena;
- leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet;
- kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloo fakti tõlgendusest ja arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusteid;
- mõistab põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning hindab allikate usaldusväärsust ajaloo sündmuste ja -protsesside ning ajaloolist keskkonda analüüsides;

- tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.

9. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
- 2) mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- 3) võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 4) teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;
- 5) töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;
- 6) otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
- 7) töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
- 8) oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ja mõistab nii ametite kui ka töö sisu muutumist ajas;
- 9) mõistab ajalooteadmiste vajalikkust igapäevaelus ning teab ajalooga seotud erialade õppimise võimalusi.

7. klassis korraldatakse võimalusel õppekäike, ekskursioone ning õppetunde muuseumis ja arhiivis. Selleks on Eesti muinas- ja keskaja õppimiseks palju võimalusi. Õppekäigud ning ekskursioonid ajaloolises keskkonnas tekitavad suuremat huvi kodukoha ajaloo vastu. Siit võiks alata esimese uurimusliku töö kirjutamine. Aktiivse õppetegevuse kaudu õpitakse nägema ühiskonna arengus olulisi seoseid ja probleeme, neid analüüsima, tegema järeldusi, pakkuma lahendusi, kujundama oma seisukohta ning seda põhjendama. Õpitakse leidma kaardil Frangi riigi asukohta ja selle jagunemist, viikingite retkede põhisuundi, araablaste asuala ja vallutusi ning võrreldakse tänapäeva kaardiga. Õpitakse tundma ja iseloomustama feodaalse ühiskonna tunnusjooni ning võrreldakse erinevate seisuste elulaadi. Iseloomustatakse kiriku osa ja tegevust keskaegses ühiskonnas, õpitakse tundma islami usu põhitunnuseid ning araabia kultuuri eripära. Käsitletakse eestlaste eluolu ja tegevusalasid muinasaja lõpus, võitlust võõrvõimude sissetungi vastu ning muistse vabadusvõitluse tagajärgi. Õpilasi suunatakse otsima jõukohast lisamaterjali keskaegse ja varauusaegse ühiskonna kohta. Õpitakse koostama kava, lühijuttu ja referaati ning neid ette kandma, sh IKT vahendeid rakendades. Õpitakse tundma riikidevahelise sõjategevuse põhjusi, tulemusi ja tagajärgi Inglismaa ning Prantsusmaa näitel. Iseloomustatakse ja võrreldakse romaani ja gooti stiili ning renessansi. Analüüsitakse maadeavastuste eeldusi ja põhjusi ning suunatakse õpilasi leidma ja selgitama maadeavastuste mõju ühiskonna edasisele arengule ning uue maailmapildi kujunemisele. Õpitakse tundma reformatsiooni tähendust ja mõju keskaja ühiskonna, majanduse ning kultuuri arengule. Käsitletakse ajalooliste isikute tegevust ning nende rolli erinevates ajaloosündmustes. 8. klassis õpitakse tundma valgustusajastul toimunud muutusi riikide valitsemises. Analüüsitakse poliitiliste reformide mõju ühiskonna arengule, käsitledes seda erinevate inimeste vaatevinklist. Tuvastatakse erinevusi reformide ja revolutsioonide kaudu toimunud muutustes. Võrreldakse USA riiklikku korraldust Euroopa uusaegsete riikide omaga ning õpitakse tundma uusaegse ühiskonna põhijooni Euroopas. Õpitakse tundma Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade põhjusi, tagajärgi ning mõju Euroopale, tööstusliku pöörde mõju majandusele ja ühiskonnale 19. sajandil ning rahvusriikide kujunemist Saksamaa näitel; Eesti rahvusliku liikumise eeldusi, sündmusi ja liidreid. Analüüsitakse ning õpitakse tundma Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi ning Eesti iseseisvumisega seotud sündmuste käiku. Kaardil vaadatakse Esimese maailmasõja eel tekkinud liituseid, sõja käiku ja osalenud riike ning Versailles' rahu tulemusel kujunenud Euroopa riikide piire, võrreldes seda olukorda tänapäeval valitsevaga. Kolmandas kooliastmes on oluline omandada uurimistöö koostamise kogemus. 8. klassis sobivad selleks kodukoha ajaloo seotud teemad. 9. klassis kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: vestlus, diskussioon, väitlused, projektõpe, loovülesande, kava, ajajoone, skeemi ja plaani, õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe (nt

dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine).

Õpitulemused III kooliastme lõpus:

Põhikooli lõpetaja:

- iseloomustab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
- mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;
- töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;
- otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiaurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
- töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
- asetab end minevikus elanud inimese olukorda. Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: vestlus, diskussioon, väitlused, loovülesande, kava, ajajoone, skeemi ja plaani, õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine).

7. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel;
- teab ristsõdade eesmärgi ja tulemusi;
- nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;
- teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil;
- teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;
- iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;
- seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;
- teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Kesk- ja varauusaeg

Keskaja koht maailma ajaloos, keskaja ühiskonna üldiseloomustus. Keskaja periodiseering, ühiskonnakorraldus, läänikord, eluolu ja maailmapilt. Kirik ja kultuur keskajal, ristiusu õpetuse alused, kiriku osa ühiskonnas, ristsõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil. Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa. Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale. Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I. Vana-Vene riik. Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus PõhjaEuroopas, tsunftikord, linnade valitsemine. Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked. Eesti

keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad. Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamine, eluolu keskajal. Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci. Suured maadeavastused: Kolumbus, Magalhaes, Vasco da Gama. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades. Konkistadooride tegevus Ameerikas. Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther. Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad.

Lõiming teiste ainetega

- Kunst – kirik kui sakraalehtis, kaardi kujundamine.
- Geograafia – informatsiooni leidmine kaardilt, viikingite retked, araablase retked, maadeavastused, Eesti muinasmaakonnad.
- Kirjandus – muistset vabadusvõitlust käsitlevad teosed.

8. klass

Õpitulemused

8. klassi lõpetaja:

- teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
- iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud
- absolutism, parlamentarism;
- selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;

- teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil;
- teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism;
- teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust.
- näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
- iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;
- selgitab Eesti iseseisvumist;
- teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.

Õppesisu

Uusaeg

Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II. Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna). USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus. Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised

õpetused. Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik. Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed. Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani. Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine. Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos. Kultuur: barokk, klassitsism.

Lõiming teiste ainetega

- Kunstiõpetus – erinevate motiivide joonistamine.
- Geograafia – kaardiõpetus Eesti, Euroopa ja maailma kaart.
- Inglise keel – riiklikud sümbolid.
- Kirjandus – elulood, olustikukirjeldus, olustik, ilukirjandus, biograafiline inimene sõjas valikute ees, tekstianalüüs.
- Emakeel – tekstianalüüs, suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus.
- Muusika – rahvushümnid, rahvuslik muusika, laulupidu.
- Loodusteadused – teaduse ja tehnika areng.

9. klass

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja:

- mõistab sõjajärgse inimese eluviisi ja väärtushinnanguid;
- mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel;

- näeb probleeme, analüüsib põhjusi ja tagajärgi;
- võrdleb erinevate ajastute väärtushinnanguid, oskab neid aktsepteerida ning mõista tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus;
- näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem);
- toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail;
- iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul;
- iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu;
- teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.
- näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi Teise maailmasõja järel;
- iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi;
- selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
- iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;
- teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja tulemused ja tagajärjed;
- teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitlerivastane koalitsioon;

- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO;
- iseloomustab külma sõja olemust ning toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid;
- näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;
- iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;
- iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus;
- toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
- analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
- iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon;
- teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Lähiajalugu

Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas. Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed. Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail, demokraatia ja diktatuuri põhijooned, demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel. Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika. Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued

kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid. Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP. Sõjategevuse üldisloomustus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled, rinded, holokaust, ÜRO asutamine. Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon. Külma sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad. Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted. Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon. Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu. Kommunistliku süsteemi lagunemine, perestroika ja glasnost, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine. Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine. Maailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud. Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis.

Lõiming teiste ainetega

- Geograafia – Euroopa ja maailma poliitiline kaart.
- Reaalained ja loodusained – muutused igapäevaelus.
- Kirjandus, muusika, kunst – sõdadevaheline olustik, kirjeldused majanduskriisist, eestiaegne elu, elulood.

Erinevused riiklikust õppekavast

9. klassi lõpuks saavutatakse põhikooli riikliku õppekavaga ettenähtud õpitulemused.

RELIGIOONIÕPETUS

Juhtmotiivid

Waldorfkoolis toimub vaba religiooniõpetus kõigis klassides. Õpetuse põhialus on üldinimlik, ilma konfessionaalse sidemeta. Kuna vaba religiooniõpetus on esimesel kooliastmel tihedas seoses põhitunni jutustava osaga ning hiljem leiab aset lõimumine mitmete teiste perioodõppe ainetega, on õpetajate kolleegiumil vabadus otsustada, kas klassiõpetaja on pädev vastavaid teemasid käsitlema läbiva aina või on selleks vaja eraldi ainetunde.

Religiooniõpetus waldorfkoolis lähtub järgnevatest printsiipidest, mis on orienteeritud vastavalt lapse arengule:

- religioosete tunnete arendamine kõigi maailma ilmingute vastu ja nende tunnete hooldamine;
- aukartuse äratamine jumaliku, inimliku ja loodusliku ees;
- aastaringi ja –pühade läbielamine;
- tutvumine kristliku pärimusega, Vana Testamendi ja Uue Testamendi legendivaramuga, kristluse arenguga;
- ülevaade maailmareligioonidest, maailma religioosete uskumuste ja kultuste tundmaõppimine ning mõistmine;
- fenomenoloogiline printsiip: meeltekoolitus-harjutused, loodusvaatlused, enesevaatlus, kunstiteoste vaatlus;
- tegevuslik printsiip: illustratsioonid ainevihikus, sotsiaalsed mängud, tekstide retsiteerimine, näidendid.

Religioonil on määrav osa inimkonna kultuuriloos. Jättes selle kooliajal käsitlemata, jäetakse tähtsas elu- ja kultuurivaldkonnas haridusse lünk. Religioosse kasvatusena on täiskasvanuna võimalik vabalt otsustada religioosse kuuluvuse ja muude maailmavaatelistel seisukohtade üle.

Religiooniõpetuse kaudu juhitakse laste tähelepanu maailmas realselt toimivale vaimsele jõule, mis loovalt tegutseb loodusnähtustes, olendites, inimsaatuses. Nooremal kooliastmel on kõige olulisem selle jumaliku elemendi tundepärane kogemine ja aukartuse äratamine nii loova kui ka

loodu suhtes. Vastavat sisu vahendavad kõige sobivamalt loodus ning inimkonna vaimuvara – muinasjutud ja legendid. Järgnevatel kooliastmetel õpitakse tundma kultuuri religioosset, pärimuslikku ja religiooniloolist sisu, õpitakse mõistma kristliku impulsi kaugeleulatuvat mõju inimkultuuri arengusse.

Õppides mõistma kaugemate kultuuride religioosseid pürgimusi (lõimumine ajaloo, geograafiaga), avardatakse eelkõige enese sisemisi arengu võimalusi. Sellelt pinnalt kasvab mõistmine erinevate vaadete ja kultuste suhtes. Tänapäevaseks teemaks on võimalused religioosel pinnal tekkivate vastasseisude ületamiseks.

Valdavaks õppemeetodiks on pildiline õpetus, mis jutustuste kaudu vahendab eakohast sisu. Kolmandal kooliastmel lisanduvad iseseisvad uurimused, referaadid, arutelud. Igal kooliastmel on sobiv teha käsitletava teemaga seotud näidend (koostöö klassi- ja aineõpetajatega, nt käsiöö, muusika). Religiooniõpetuse teemadest valmib ainevihik, kuhu esimesel kooliastmel võib joonistada käsitletava teemaga seotud pilte. Teisest kooliastmest lisanduvad tsitaadid, tekstide kokkuvõtted, ajaloolised pidepunktid, ülestähendused biograafiatest.

Õppides tundma välismaailma, kogeb noor inimene samal ajal ka iseennast. Enesetajumisprotsessi võimaldavad religiooniõpetuses eakohased meeltekoolitus-harjutused, vaatlused, sh enesevaatlus, mõtlemisele, tunnete ja tahte suunatud harjutused, sotsiaalsed mängud. Enesekogemist võimaldab ka teiste inimestega aset leidnud lugude ja biograafiate käsitlemine.

Eetilisi probleeme saab läbi elada, tunnetada ja analüüsida eriti religioonitundides. Jutustused ja arutlused pakuvad rikkalikku materjali südametunnistuse ja vastutustunde arenemiseks.

Õppe-eesmärgid I kooliastmele

- oskus ärksalt tajuda erinevate meeltega;
- tähtsamate rahvakalendri pühade tundmine ja nende usundilise tähenduse teadvustamine;
- nende pühade levinumate traditsioonide tundmine;
- oma pere traditsioonide tundmine;
- erinevatest religioossetest traditsioonidest pärit lugudega tutvumine;

- oskus sõnastada lugude moraalset sõnumit;
- oskus märgata, kuidas erinevad inimeste uskumused, arvamused, soovid;
- lugupidav suhtumine erinevatesse tõekspidamistesse;
- omandada mõisted: ausus, õiglus, kohusetunne, vastutustunne, sõnapidamine, usaldus, tänulikkus, andekspalumine ja –andmine;
- „kuldse reegli“ tundmine,
- oskus märgata kaaslase vajadusi, käituda kaaslasi arvestavalt;
- oskus anda hinnangut oma tegevusele;
- eksimuse tunnistamise tähtsustamine;
- enda erilisuse ja erinevuste teadvustamine;
- oskus ära tunda oma tundeid ja neid väljendada;
- oskus paluda vabandust;
- andestamise tähtsustamine;
- usalduse tekkimine maailmas ja inimelus toimuvate vaimsete seaduspärasuste suhtes.

1. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Seitsme-kaheksa-aastased lapsed on oma hinges usaldavalt ja tihedalt seotud kõige ümbritsevaga. Nad tajuvad maailma veel tundepäraselt jumalikuna, seepärast pole selles eas vaja spetsiaalset õpetust, vaid ainult tuge laste loomupärasele religioossusele. Nimetatud vanuses on tähtis, et õpetaja annaks lastele ikka ja jälle mõista: kõiges, mis meid ümbritseb ja mis me ise oleme, elab ja mõjub

jumalik-vaimne jõud.

Muinasjutud on hingeliseks toiduks, mis lasevad lastel läbi elada maailmasündmuste ja inimeste elu vaimset sügavust. Neis peegeldub inimeste päritolu, sünd, saatus, saatusekatsumuste hea eesmärk, püüd moraalsete tegude ja omaduste poole, surm, mis viib meid tagasi meie taevalikku koju. Lapsed ei mõista muinasjutte nagu tavalisi jutustusi, vaid kui sügavaid põhitõelusi, milles peegelduvad maailmasündmused, inimeste ja inimkonna elu. Lapsed võtavad muinasjutte kui allegoorilisi pilte, mida ei saa mõõta realistlike mõõdupuudega. Nende kaudu on selles eas võimalik äratada austust ja tänulikkust kõige loodu vastu.

Religiooniõpetus toimub lõimitult eesti keele õpetusse, läbi õppematerjali sisu. Õpetuse peamiseks eesmärgiks on väärtuskasvatus. Lisaks lugude sisule ja lugudega kaasnevatele aruteludele õpitakse igapäevases käitumises ja esilekerkivates konfliktides peamiselt eeskuju järgi oma tunnete teadvustamist ning väljendamist, teiste vajaduste märkamist ning tunnetega arvestamist, oma tegevusele hinnangu andmist, oma eksimuse tunnistamist, vabanduse palumist, andestamist.

Erinevates põhiainetundides käsitletakse rahvakalendri pühi, tutvutakse rahvakommetega, toetades kultuurilise identiteedi arengut. Rahvakommete tutvustamine käib ka läbi laulude, laulumängude, pühadekaunistuste meisterdamise, pühaderoogade valmistamise ja söömise.

Lisaks üldlevinud kommetega tutvumisele arutletakse ka kommete varieerumise üle peredes. Lapsed tutvuvad kommete erinevustega ning kujuneb välja mõistev suhtumine erinevatest rahvlikest mõjutustest või inimeste väärtushinnangutest vms tulenevate erisuste vastu.

Õppetegevus ja -sisu

Muinasjuttude kuulamine. Muinasjutupildid.

Moraalsete väärtuste omandamine matkimise teel.

Meeltekoolitusharjutused.

Rahvalaulud, pühadelaulud, laulumängud, mõistatused, salmid.

Rahvakalendri- jt pühade tähistamine.

Kuupidude ette valmistamine, neil esinemine.

Taotletavad õpitulemused

1.klassi lõpetaja:

- kuulab sisemise kaasaelamisega muinasjutte;
- suudab ärksalt tajuda erinevate meeltega;
- nimetab tähtsamaid rahvakalendri pühi;
- kirjeldab nende pühade levinumaid traditsioone;
- teab oma pere traditsioone ja oskab neid teistele tutvustada;
- märkab kaaslase vajadusi, püüab käituda kaaslas arvestavalt;
- oskab anda hinnangut oma tegevusele;
- mõistab, et on tähtis oma eksimust tunnistada;
- tunneb ära oma peamised tunded ja väljendab neid;
- oskab paluda vabandust.

2. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Õpetus sarnaneb veel suuresti esimese kooliaasta õpetusega. Teises klassis jutuvarasse lisanduvate legendide tegelasteks on religioossed isiksused, inimesed, kes teisi aitavad. Ettetulevaid sügavasisulisi mõisteid nagu “sünd”, “surm”, “saatus” ei seletata, vaid mõistetakse üldkonteksti läbielamise teel.

Esimestele klassidele on kohased erinevad meeltekoolitus-harjutused ning mängud. Oma kõigi meelte tundma õppimine ning kasutamine on tähtsad oma tegevuse ning tunnete teadvustamisel ning olulised ka eneseväljendusoskuse arengus.

Klassis jutustatud lugude põhjal joonistatakse pilte, sidudes aine kunstiõpetusega.

Läbi jutustatud lugude ning erinevate põhitunni tegevuste lõimub religiooniõpetus eesti keele ainega. Lugusid ja legende jutustatakse ka võõrkeeletundides, vastavalt laste keeleoskusele lihtsustatud sõnavara abil.

Käsitöö ja kodundus haakuvad religiooniõpetusega läbi rahvakalendri jt pühade tähistamise kommete – pühadetoitude valmistamise, enese ja tubade kaunistamise jne. Siinkohal omandatakse teadmisi ka etiketist.

Rahvakalendri ja religiooniga seotud kommete õppimisega kaasnevad alati ka sobilikud laulud, salmid, laulumängud, mõistatused, ühendades religiooniõpetuse kehalise kasvatus, koduloo, muusikaõpetuse ja muidugi ka eesti keele õpetusega.

Õppetegevus ja -sisu

Muinasjuttude ja legendide kuulamine. Muinasjutupildid.

Moraalsete väärtuste omandamine matkimise teel.

Meeltekooolitusharjutused.

Rahvalaulud, pühadelaulud, laulumängud, mõistatused, salmid.

Rahvakalendri- jt pühade tähistamine.

Kuupidude ette valmistamine, neil esinemine.

Taotletavad õpitulemused

2.klassi lõpetaja:

- kuulab sisemise kaasaelamisega muinasjutte;
- suudab ärksalt tajuda erinevate meeltega;
- nimetab tähtsamaid rahvakalendri pühi;
- kirjeldab nende pühade levinumaid traditsioone;

- teab oma pere traditsioone ja oskab neid teistele tutvustada;
- kirjeldab näiteid tuues, kuidas erinevad inimeste uskumused, arvamused, soovid;
- märkab kaaslaste vajadusi, püüab käituda kaaslasti arvestavalt;
- oskab anda hinnangut oma tegevusele;
- mõistab, et on tähtis oma eksimust tunnistada;
- tunneb ära oma peamised tunded ja väljendab neid;
- oskab paluda vabandust.

3. klass

Õpetuse juhtmotiivid ja õppeainetevaheline lõimimine

9. eluaasta kriisis muutuv enese ja ümbritseva kogemine toob kaasa uut moodi küsimused maailma ja inimese kohta. Muutub kogu lapse olemus: ta ei ole enam ainult järeleaimaja, vaid hakkab nüüd oma sisemuses eristama seda, mis kuulub tema juurde ja mis mitte, tekib sisemaailm. Laps tunnetab end erilisena, teistest erinevana.

Nüüd on sobiv rääkida ka “heast ja kurjast”, lastele on see mõistetav. Lugudega seotud aruteludesse tulevad üldnimelikud mõisted nagu ausus, õiglus, kohusetunne, vastutustunne, sõnapidamine, usaldus, tänulikkus, andekspalumine ja –andmine jne. Suuremat tähelepanu pööratakse teadvustatud eetilisele käitumisele ja selle üle arutlemisele. Vesteldakse lugude moraalsest sõnumist.

Kolmandas klassis on sobiv käsitleda Vana Testamendi lugusid. Maailma ja inimese sündimise ning arenemise vaimne dimensioon vanatestamentlikus mõttes (loomislugu) toetab selles arenguetapis last austava, usaldava ja inimliku vaatenurga leidmisel võõraks muutavas maailmas. Evangeeliumeid puudutatakse selles eas veel vaid põgusalt – legendid Jeesuse sünnist ja lapsepõlvest.

Moraalseid väärtusi õppides tutvutakse lugudega erinevatest maailma religioonidest.

Õppetegevus ja -sisu

Vana Testamendi lood – loomislood, lood patriarhidest, Mooses ja 10 käsku. Jõulusündmus. Legendid Jeesuse lapsepõlvest.

Arutelud lugudes ja igapäevaelus tekkivate moraaliküsimuste üle.

Moraalsete väärtuste omandamine matkimise teel.

Meeltekoolitusharjutused.

Rahvalaulud, pühadelaulud, laulumängud, mõistatused, salmid.

Rahvakalendri- jt pühade tähistamine.

Kuupidude ette valmistamine, neil esinemine.

Taotletavad õpitulemused

3.klassi lõpetaja:

- kuulab sisemise kaasaelamisega muinasjutte, legende, pärimusi;
- suudab ärksalt tajuda erinevate meeltega;
- nimetab tähtsamaid rahvakalendri pühi;
- kirjeldab nende pühade levinumaid traditsioone;
- teab oma pere traditsioone ja oskab neid teistele tutvustada;
- kirjeldab näiteid tuues, kuidas erinevad inimeste uskumused, arvamused, soovid;
- selgitab oma sõnadega, mis on ausus, õiglus, kohusetunne, vastutustunne, sõnapidamine, usaldus, tänulikkus, andekspalumine ja –andestamine;
- märkab kaaslase vajadusi, püüab käituda kaaslasi arvestavalt;
- oskab anda hinnangut oma tegevusele;
- mõistab, et on tähtis oma eksimust tunnistada;
- toob näiteid, mille poolest on tema eriline;
- tunneb ära oma peamised tunded ja väljendab neid;

- oskab paluda vabandust;
- mõistab, et andestada on oluline;
- omandab usalduse maailmas ja inimelus toimuvate vaimsete seaduspärasuste suhtes.

Õppe-eesmärgid II kooliastmele

- enda jaoks oluliste väärtuste tundmine, väärtuste ja valikute seostamine;
- oskus seostada väärtusi ja moraalinorme üksikisiku valikute ja toimimisega ning ühiskonna toimimisega;
- „kuldse reegli” ja olulisemate eetiliste printsiipide tundmine;
- vooruste tundmine ning oskus näha neid avaldumas inimeste käitumises;
- lugupidav suhtumine erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse;
- oskus lahendada lihtsamaid väärtuskonflikte;
- andestuse olulisuse mõistmine ning oskus andeks paluda.

4. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Sel perioodil otsib laps konkreetsele isikule suunatud aukartusele uut objekti, otsib kangelasi, keda sisemiselt järgida, mitte väliselt järele aimata. Need otsingud tuleb suunata tegelastele, kes tõusevad harjumuspärasest kõrgemale. 4. klassis on kangelasteks näiteks Vana Testamendi muinasjutulised prohvetid ja kuningad, rahvajuhid.

Rahva ja maa temaatika seob religiooniõpetuse koduloo teemadega ja emakeeleõpetusega, kus süvenetakse kodukoha ajalukku, muistenditesse, legendidesse.

Teise kooliastme teemaks võivad olla ka erinevad sotsiaalsed mängud, mis võimaldavad kogemust mina ja grupi suhetest, vastas- ja koostoimest. Käsitlevate teemade süvendamiseks võib teha

dramatiseeringuid, mida saab esitada kuupidudel või aastapäuhadega seotud pidudel.

Õppeaine pole piiratud kristliku kultuuriga, kesksel kohal on üks siht, töö armastuse sõnumiga.

Õppetegevus ja –sisu

Lood Vana Testamendi prohvetitest ja kuningatest, psalmide ainestik.

Eeposed.

Autoriteetid ja väärtuste hierarhia. Eeskujud.

Sotsiaalsed mängud.

Andekspalumine, andestamine, leppimine.

Taotletavad õpitulemused

4. klassi lõpetaja:

- nimetab enda jaoks olulisi väärtusi ja kirjeldab, kuidas need tema toimimist kujundavad ning valikuid mõjutavad;
- pakub konstruktiivseid toimimisvõimalusi, et lahendada lihtsamaid väärtuskonflikte;
- mõistab andestuse olulisust ning oskab andeks paluda.

5. klass

Õpetuse juhtmotiivid ja õppeainetevaheline lõimimine

Sel perioodil otsib laps konkreetsele isikule suunatud aukartusele uut objekti, otsib kangelasi, keda sisemiselt järgida, mitte väliselt järele aimata. Need otsingud tuleb suunata tegelastele, kes tõusevad

harjumuspärasest kõrgemale. Kangelastena tutvustatakse reaalseid inimesi lähemast ja kaugemast minevikust.

Käsitletakse mõistet "saatus". Saatuses rääkides otsitakse näiteid ajaloost, kus üksikisikute puhul on näha, kuidas inimene kujundab loovalt oma saatust. Olulised on selliste inimeste elulood, kes hilisemates elusituatsioonides võivad saada eeskujuks või anda inspiratsiooni: Florence Nightingale, Mahatma Gandhi, Martin Luther King, kohalikud eeskujud (nt Arvo Pärt, Juhan Kunder jne).

Saatusest räägitakse nii, et noor inimene tõeliselt tunneks – inimesel on saatus. Otsitakse erinevusi: mis toimub juhuslikult ja mis on saatus. Näiteid võib leida ajaloost, kirjandusest ja igapäevaelust. Üksikute kirjelduste juures tõstetakse esile nende erilisust ja ainulaadsust, nt: Orleansi neitsi, Schiller. Vaadeldakse ka isiksusi, kelle saatuseks on olnud elada kehalise puudega, nt Jacques Lusseyran, Helen Keller, Ludvig van Beethoven.

Teise kooliastme teemaks võivad olla ka erinevad sotsiaalsed mängud, mis võimaldavad kogemust mina ja grupi suhetest, vastas- ja koostoimest. Käsitlevate teemade süvendamiseks võib teha dramatiseeringuid, mida saab esitada kuupidudel või aastapäuhadega seotud pidudel. Ainevihihud täienevad kokkuvõtete ja tsitaatidega jutustustest, ajalooliste pidepunktidega.

Õppeaine pole piiratud kristliku kultuuriga, kesksel kohal on üks siht, töö armastuse sõnumiga.

Õppetegevus ja –sisu

Uue Testamendi pärimus: teemad, mis on seotud Ristija Johannese, Jeesuse, Maria sünni- ja lapsepõlvelugudega, teemadega Ristija Johannese elust ja Jordani sündmusest.

Idamaad. Vana-Kreeka.

Saatus, vabadus, vastutus.

Jutustused inimeste eludest, kogemustest, mälestustest.

Voorused: õiglus, vaprus, mõõdukus, tarkus, elutarkus, usk, lootus, armastus.

Sallivus ja lugupidamine. Eelarvamused.

Sotsiaalsed mängud.

Taotletavad õpitulemused

5. klassi lõpetaja:

- toob näiteid väärtuste ja moraalinormide rolli kohta üksikinimese elus ning ühiskonnas;
- nimetab käsitletud vourusi (õiglus, vaprus, mõõdukus, tarkus, elutarkus, usk, lootus, armastus) ning oskab neid lahti mõtestada, tuues näiteid vouruste avaldumise kohta inimeste käitumises;
- nimetab enda jaoks olulisi väärtusi ja kirjeldab õpitu valguses, kuidas need tema toimumist kujundavad ning valikuid mõjutavad.

6. klass

Õpetuse juhtmotiivid ja õppeainetevaheline lõimimine

Jätkuvalt tutvustatakse kangelasi elust ehk reaalseid inimesi lähemast ja kaugemast minevikust.

Kui on piisavalt tegeldud saatuseküsimumustega, vaadeldakse 6. klassis seda, mis inimeses on päritud vanematelt kõrvuti sellega, mida ta ise sündides kaasa toob. Seda tehakse biograafiliste näidete varal.

Seaduste, reeglite ja lepingute käsitlemine on 6. klassis õpetust läbiv. Samuti orientatsiooni laienemine välismaailmale ning mina ja maailma vastandamine, aga ka põhjusliku mõtteviisi arendamine. Seetõttu sobib nimelt 6. klassis käsitleda moraalireeglite, õiguste, tõekspidamiste teemasid. Looduse hingestatuse ja materialistlikkuse vastuolu käsitlemine on siin hästi ajastatud, kuna on alanud ka füüsika ja kivimiõpetuse õppimine.

Teise kooliastme teemaks religiooniõpetuses võivad olla ka erinevad sotsiaalsed mängud, mis võimaldavad kogemust mina ja grupi suhetest, vastas- ja koostoimest. Käsitlevate teemade süvendamiseks võib teha dramatiseeringuid.

Õppeaine pole piiratud kristliku kultuuriga, kesksel kohal on üks siht, töö armastuse sõnumiga.

Õppetegevus ja –sisu

Uue Testamendi pärimus: lood Jeesuse Kristuse elust, tema mõjust inimestele, 12 jüngrist ja nende elusaatustest, tähendamissõnadest.

Jeesus Kristuse elu ajalooline ja kultuuriline taust Rooma riigis.

Biograafiad või lühemad jutustused inimsaatustest.

Vana-Rooma kultuur.

Reeglid ja seadused. Kirjutatud ja kirjutamata reeglid. „Kuldne reegel”

Õigus ja õiglus. Tähelepanelikkus ja hoolivus. Kadedus ja heategevus.

Sõna jõud.

Inimeste tõekspidamiste sarnasused ja erinevused.

Väärikus. Iseendaks jäämise raskused.

Suhtumine loodusesse.

Sotsiaalsed mängud.

Taotletavad õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- toob näiteid väärtuste ja moraalinormide rolli kohta üksikinimese elus ning ühiskonnas;
- tunneb olulisemaid eetilisi printsiipe toob näiteid nende toimimise kohta;
- suhtub lugupidavalt erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse;
- nimetab enda jaoks olulisi väärtusi ja kirjeldab õpitu valguses, kuidas need tema toimimist kujundavad ning valikuid mõjutavad;
- pakub konstruktiivseid toimimisvõimalusi, et lahendada lihtsamaid väärtuskonflikte;
- tunneb läbitud temaatika piires Vana ja Uut Testamenti, Jeesuse elu evangeeliumite

põhjal.

Õppe-eesmärgid III kooliastmele

- enda jaoks oluliste väärtuste tundmine, väärtuste ja valikute seostamine;
- oskus seostada väärtusi ja moraalinorme üksikisiku valikute ja toimimisega ning ühiskonna toimimisega;
- vooruste tundmine ning oskus näha neid avaldumas inimeste käitumises;
- lugupidav suhtumine erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse;
- oskus lahendada lihtsamaid väärtuskonflikte.

Õpetuse juhtmotiivid 7. -9. klassis

Kolmandal kooliastmel tegeletakse evangeeliumide ja Jeesuse elulooga. Vaadeldakse kristluse mõju kogu tänapäeva humanistlikule kultuurile. Ajaloo ning geograafiaga lõimuvalt käsitletakse teiste kultuuride religioosseid tõekspidamisi ning nende mõju igapäevaelule. Käsitletakse arusaamu sünnieelsest ning surmajärgsest eksistentsist ja nende suhet inimesetegudega erinevates kultuuritraditsioonides.

Õppides tundma välismaailma kogeb noor inimene samal ajal ka ennast. Koos õpetajaga tõstatakse küsimus inimloomusest, selle olemusest ja erinevatest osadest. Murdeega kaasneb intensiivne isikliku sisemaailma läbielamine ning religioossuse otsingud hingelisel tasandil. Nii vestluste kui jutustuste kaudu saab käsitleda tugevaid üldinimlikke tundeid: armastust, viha, hirmu. Arutlemisainet pakuvad noori isiklikult puudutavad teemad: sõltuvus, grupipsühholoogia, vägivald. Käsitlust leiab eelkõige nähtuste hingelis-vaimne aspekt. Tervise ja tervistkahjustava käitumise käsitlemisel täiendatakse inimeseõpetuse füsioloogilist aspekti hingelis-vaimse aspektiga.

Selles eas on oluline näidata inimelu seost laiema tervikuga. Tähtis on anda noortele inimestele sel ajahetkel, kui on läbitud puberteet, praktiline kogemus ja arusaamine sellest, kuidas on üksikisik seotud jumalikuga ja kuidas võib seda jumalikku lasta abistavalt mõjuda oma enese praktilises elus. Uuritakse, kuidas mõjub jumalik inimese tähtsates otsustes, tasakaalu leidmises. Kehalise hügieeni käsitlemisele inimeseõpetuses lisatakse hingelise hügieeni aspekt

Jätkatakse biograafiate käsitlust. Needvõivad olla nüüd dramaatilisemad, tõelisest eluvõitlusest ja eksimustestki kantud. Lood võitlevatest ja eksivatest inimestest aitavad leida noorukil tee oma tervikolemuseni.

7.klass

Õppeainetevaheline lõimimine

Biograafiad kuuluvad erinevate põhiainetes õpetuse juurde, kuna pakuvad põhitunnis jutustava osa jaoks materjali. Nii ühendatakse inimsaatustega tutvumine näiteks ajaloo ja erinevate loodusainete, samuti muusika või kunsti õppimisega. Ajaloos on sel aastal tähelepanu keskajal ning maadeavastuste perioodil. 7. klassi geograafiatundides tutvutakse Aafrika ja Aasia looduse ning kultuuriga.

Samuti sobivad paljud käsitletavad tekstid põhitunni rütmilises osas retsiteerimisaineks. Näiteks palved ja luuletused (soovitavalt ka algkeeles).

Õppetegevus ja -sisu

Evangeeliumitekstid.

Uue Testamendi legendivaramu: lood 12 jüngri elusaatustest, tähendamissõnad.

Reinkarnatsioon ja karma vanades kultuurides (Vana India, Vana Egiptus, Tiibet).

Kaasaegsete jutustused. Biograafiad.

Hingeline hügieen.

Tunded, nende teadvustamine, töö tunnetega.

Taotletavad õpitulemused

7. klassi lõpetaja

- püüab mõista ja hinnata erinevate rahvaste religioossest taustast tulenevat omapära;

- suhtub lugupidavalt erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse;
- oskab käsitleda tänapäevaseid religiooniga seonduvaid probleeme;
- märkab enda ja teiste tundeid, oskab neile vastavalt käituda;
- oskab esitada läbitöötatud tekste.

8. klass

Õppeainetevaheline lõimimine

Biograafiad kuuluvad erinevate põhiainete õpetuse juurde, kuna pakuvad põhitunnis jutustava osa jaoks materjali. Nii ühendatakse inimsaatustega tutvumine näiteks ajaloo ja erinevate loodusainete, samuti muusika või kunsti õppimisega. Ajaloos on sel aastal tähelepanu Uusajal. Käsitletakse Suurt Prantsuse reevolutsiooni, tööstuslikku pööret, Ameerika iseseisvumist 8. klassi geograafiatundides tutvutakse Ameerika mandrite, Austraalia ja Okeaanianing Antarktika looduse ning kultuuriga.

Õppetegevus ja -sisu

Evangeeliumitekstid.

Biograafiad. Kaasaegsete jutustused.

Uue Maailma kultuurid.

Tunded, töö tunnetega.

Taotletavad õpitulemused

8. klassi lõpetaja

- püüab mõista ja hinnata erinevate rahvaste religioosset taustast tulenevat omapära;
- suhtub lugupidavalt erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse;
- oskab käsitleda tänapäevaseid religiooniga seonduvaid probleeme;

- märkab enda ja teiste tundeid, oskab neile vastavalt käituda;
- oskab esitada läbitöötatud tekste.

9. klass

Õppeainetevaheline lõimimine

9. klassis toimub erinevates õppeainetes teatav üldistamine ja varem õpitu koondamine ja seostamine. Ühiskonnaõpetuses tutvutakse ühiskonna toimimise reeglitega, loodusainetes süüvitakse varem tundma õpitud protsesside sisusse, põhjustesse, reeglitesse. Bioloogias uuritakse ökoloogilisi küsimusi, vaadeldakse varem tundma õpitud loodust süsteemis. Religiooniõpetuses vaadeldakse Kolgata sündmust, selle mõju maailmaprotsessidele ja üksikinimesele (südametunnistuse areng, üldnimiku eetika kujunemine, inimesiksuse väärtustamine). Samuti uuritakse surma mõistet, surma ja surmajärgse elu käsitlust erinevatel rahvastel (nt egiptlased, tiibetlased, indiaanlased, keldid, eestlaste esivanemad), surmahirmu, mängu surmaga, suitsiidi teemat. Räägitakse inimeste kogemustest kliinilisest surmast. Teisest küljest õpitakse inimese füsioloogiat tundma bioloogi tundides. Bioloogi tundides käsitletav ökoloogia temaatika pakub teist vaatenurka ka globaalprobleemide kui teiselt poolt vaimse kriisi käsitlusele. Elu käsitluse kultuurilise mitmekesisusega tutvumine haakub ka ajalootundide temaatikaga, kuna 9. klass tegeleb 20. sajandi sündmustega kogu maailmas.

Biograafiad kuuluvad erinevate põhiainetes õpetuse juurde, kuna pakuvad põhitunnis jutustava osa jaoks materjali. Nii ühendatakse inimsaastustega tutvumine näiteks ajaloo ja erinevate loodusainete, samuti muusika või kunsti õppimisega. Maailma rahvaste kirjandusvara retsiteeritakse samuti põhitundides.

Õppetegevus ja -sisu

Apostlite lood (Uus Testament).

Biograafiad. Maailmavaade, eetika.

Võib käsitleda Augustinuse „Confessiones“ ja Thomas a Kempise „Kristuse jälgedes“.

Kristluse levik (jüngrid ja märtrid).

Religiooniga seonduvad probleemid.

Globaalprobleemid kui inimkonna hingelis-vaimse kriisi väljendus.

Sotsiaalsed mängud.

Tahte-, mõtte-, tundeharjutused.

Taotletavad õpitulemused

9. klassi lõpetaja

- tunneb elu, surma, ja surmajärgse elu käsitlusi erinevates kultuurides;
- teab reinkarnatsiooni ja karma mõisteid, nende käsitlusi erinevates kultuurides;
- püüab mõista ja hinnata erinevate rahvaste religioosset taustast tulenevat omapära;
- suhtub lugupidavalt erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse;
- oskab käsitleda tänapäevaseid religiooniga seonduvaid probleeme;
- märkab enda ja teiste tundeid, oskab neile vastavalt käituda;
- oskab esitada läbitöötatud tekste.